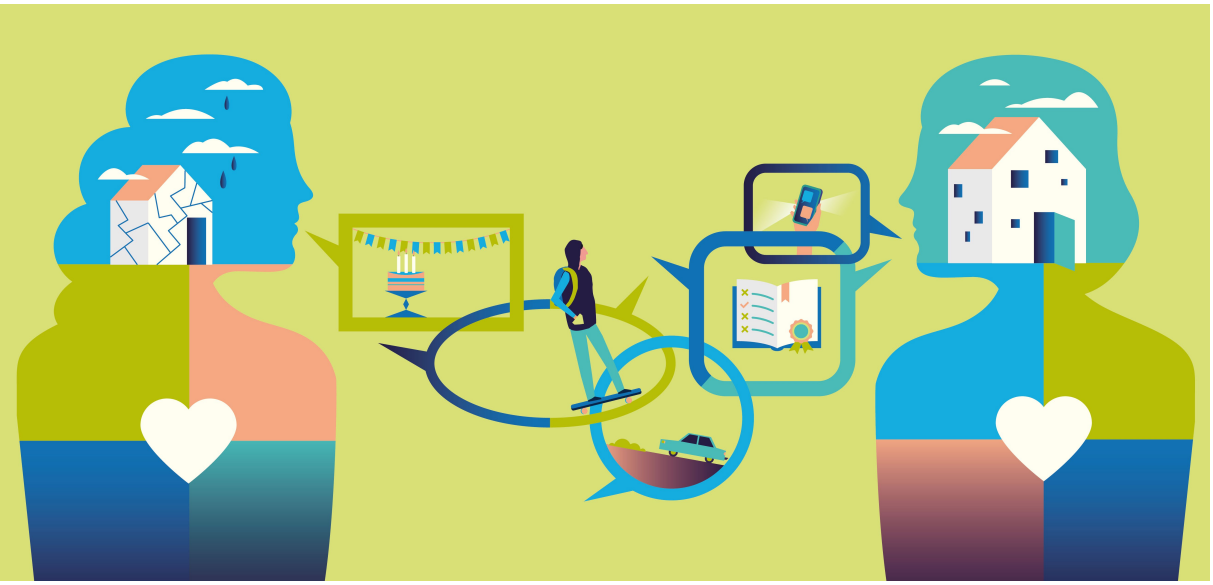

‘Jouw Gezin, Mijn Zorg?’

Hoe gezinshuisouders en ouders constructief kunnen samenwerken

Rapportage 1
Verkenning: literatuuronderzoek en interviews

Juli 2018, Ede

Dr. Danielle van de Koot
Dr. Martine Noordegraaf

Credits

‘Jouw Gezin, Mijn Zorg?’

Het onderzoeksproject ‘Jouw Gezin, Mijn Zorg?’ (2017 – 2020) is een meerjarig onderzoek naar de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders van jongeren die in een gezinshuis wonen. Deze rapportage is de eerste van twee rapportages binnen dit onderzoeksproject. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een consortium bestaande uit de Christelijke Hogeschool Ede, Lindenhout, Gezinshuis.com, Leger des Heils en Intermetzo. Daarnaast zijn Gezinspiratieplein, Universiteit Utrecht, Rijksuniversiteit Groningen en het Nederlands Jeugd Instituut betrokken. Dit project wordt mogelijk gemaakt door een subsidie van Stichting Innovatie Alliantie. Voor vragen kunt u contact opnemen met het lectoraat Jeugd en Gezin van de Christelijke Hogeschool Ede, via jeugdengezin@che.nl.

Verwijzing

Naar dit onderzoeksverslag kan op de volgende manier verwezen worden:
Van de Koot, D. & Noordegraaf, M. (2018). *‘Jouw Gezin, Mijn Zorg?’ Hoe gezinshuisouders en ouders constructief kunnen samenwerken. Rapportage 1. Verkenning: literatuuronderzoek en interviews.*
Ede: Christelijke Hogeschool Ede

Met medewerking van

Hannah Andringa, Dineke Bent, Heleen Hospes, Martine Lukasse, Judith Melse, Ellen Schep, Herm Slotman, Kees Verduijn

Met dank aan

Voor het vertrouwen, de medewerking en de openhartigheid: de jongeren, ouders en gezinshuisouders die meededen aan dit onderzoek.

Voor het meelezen en meedenken met de rapportage: Carol van Nijnatten, Rob de Munck, Annemieke de Vries, Dorienke Klapwijk, Anneke Veenstra en Roy Otten.

Voor de werving en organisatie: Margreet Timmerman, Emily Nap, Heralt Hogenboom, Willy Drenth, Tess van der Hulst.

Redactie en opmaak

Judith Melse, Heleen Hospes

Illustraties

Studio Vandaar

Inhoud

Credits **2**

Samenvatting **4**

Inleiding **6**

Methode van onderzoek 6

Kenmerken van constructiviteit 7

Opbouw rapportage 7

Deel I: Uitkomsten van het literatuuronderzoek **8**

1.1 De perspectieven van dagelijkse opvoeders, jongeren en ouders **8**

1.1.1 Perspectief van een dagelijkse opvoeder 8

1.1.2 Perspectief van een ouder 9

1.1.3 Perspectief van een jongere 10

1.2 Kenmerken van constructiviteit **11**

1.2.1 Voorwaarden voor samenwerking 11

1.2.2 Houding en handelingen in samenwerking 13

1.2.3 Vindplaatsen van samenwerking 15

Deel II: Uitkomsten van het praktijkonderzoek **17**

2.1 De perspectieven van dagelijkse opvoeders, jongeren en ouders **17**

2.1.1 Perspectief van gezinshuisouders 17

2.1.2 Perspectief van ouders 18

2.1.3 Perspectief van jongeren 20

2.2 Kenmerken van constructiviteit **22**

2.2.1 Voorwaarden voor samenwerking 22

2.2.2 Houding en handelingen in samenwerking 26

2.2.3 Vindplaatsen van samenwerking 30

Deel III: Conclusies **34**

Literatuur **37**

Samenvatting

Een gezinshuis wordt gerund door een professionele opvoeder, die (vaak samen met een partner en eigen kinderen) een thuis biedt aan kinderen en jongeren die niet meer bij hun ouders kunnen wonen. Vaak biedt het gezinshuis een plek tot een jongere volwassen is. Het komt echter helaas vaak voor dat dit niet lukt en dat de jongere ongepland moet worden overgeplaatst, bijvoorbeeld door ernstige gedragsproblemen (dit heet 'breakdown'). Eén van de redenen hiervoor kan zijn dat de samenwerking tussen de ouder(s) van de jongere en de gezinshuisouder(s) niet goed van de grond komt. Spanning in deze samenwerking kan stress en probleemgedrag bij de jongere veroorzaken en daarmee bijdragen aan een breakdown. In dit onderzoek wordt daarom ingezoomd op de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders, met als doel bij te dragen aan het verminderen van breakdowns bij jongeren in gezinshuizen.

Onderzoeksvragen die in de eerste verkennende fase van dit onderzoek aan bod zijn gekomen:

1. Wat maakt een samenwerkingsrelatie tussen een gezinshuisouder en ouder constructief en onder welke voorwaarden?
2. Hoe krijgt de samenwerking gestalte en hoe wordt dat ervaren door jongeren, ouders en gezinshuisouders?

Om deze vragen te beantwoorden is een literatuuronderzoek en een praktijkonderzoek gedaan. Het praktijkonderzoek bestond uit focusgroepen met gezinshuisouders en diepte-interviews met ouders en jongeren.

Houding en handelen in samenwerking

Uit zowel het literatuuronderzoek als het praktijkonderzoek bleek het belangrijkste kenmerk van constructieve samenwerking een op relatie gebaseerde houding te zijn. Een dergelijke houding bestaat voor gezinshuisouders uit:

- Empathisch en respectvol zijn in hun omgang met ouders
- Open communicatielijnen hebben naar ouders
- Verantwoordelijkheid en zorg willen delen met ouders
- Naar ouders gastvrij, geïnteresseerd en geduldig zijn
- Zorg verlenen aan de jongere vanuit oprechte intenties

Voor ouders betekent dit:

- Dat zij de plaatsing van het kind in het betreffende gezinshuis proberen te accepteren
- Dat zij een open houding hebben en vertrouwen aan de gezinshuisouders geven
- Dat zij de uithuisplaatsing benutten om aan zichzelf te werken

Voor gezinshuisouders en ouders beiden geldt dat:

- Zij aan het belang van het kind denken
- Zij zich inzetten voor een harmonieuze verstandhouding hebben waarbij er ook ruimte is om het met elkaar oneens te zijn

Voorwaarden voor samenwerking

Hoewel de kern van de samenwerking dus is gelegen in de basisopstelling van zowel de ouders als de gezinshuisouders zijn er een aantal belangrijke voorwaarden waaraan voldoen moet worden wil de samenwerkingsrelatie kans van slagen hebben:

- Dat er rekening wordt gehouden met de wensen en behoeften van ouders en jongere bij de plaatsing
- Dat jongeren zo mogelijk samen met siblings geplaatst worden
- Dat er na een uithuisplaatsing verliesbegeleiding voor ouders is
- Dat alle betrokkenen ondersteund worden in de samenwerking
- Dat gezinshuisouders professioneel zijn

- Dat er heldere afspraken over de samenwerking en het contact bij aanvang van de plaatsing worden gemaakt.
- Dat er duidelijkheid over het perspectief van de plaatsing is.

Vindplaatsen van samenwerking

De samenwerking krijgt gestalte in concrete samenwerkingssituaties, oftewel vindplaatsen van samenwerking. Dit zijn de concrete momenten waarop ouders en gezinshuisouders contact met elkaar hebben. De volgende vindplaatsen zijn naar voren gekomen in ons onderzoek als concrete momenten waar samenwerking plaats vindt:

- Bezoek van ouders aan hun kinderen
- Belangrijke momenten in het leven van een kind rondom hoogtijdagen, school, verjaardagen en hobby's,
- Ouders zichtbaar maken in het gezinshuis
- Medische zaken, Financiën
- Aanschaffen van kleding
- De evaluatiebespreking
- Het halen en brengen van en naar het gezinshuis wanneer kinderen naar hun ouders gaan
- Opvoedkeuzes
- Bijpraten over welzijn jongere (vaak per app of telefoon)
- Opvoedingcoaching door gezinshuisouder

Perspectieven van gezinshuisouders, ouders en jongeren

Wij stelden ook de vraag hoe de samenwerking wordt *ervaren* door de gezinshuisouders, ouders en jongeren. Daar kwamen de volgende resultaten uit:

Gezinshuisouders

Gezinshuisouders zijn zich bewust van het feit dat zij niet de ouders van het kind zijn en zijn zich bewust van de loyaliteit van het kind naar zijn ouders. Gezinshuisouders geven aan dat het soms moeilijk is om een evenwicht te vinden in het verdelen van hun aandacht tussen het kind en de ouder(s) van het kind. Bijvoorbeeld wanneer ouders geneigd zijn om in een ontmoeting veel aandacht te vragen voor hun eigen problemen of moeilijkheden.

Ouders

Hoe ouders de samenwerking ervaren hangt samen met hun persoonlijke problematiek. In het algemeen zijn moeders meer betrokken bij hun kind na uithuisplaatsing dan vaders. Ouders willen vooral een plek waar het kind zich 'thuis voelt', waarbij ze graag willen meebeslissen over waar het kind geplaatst wordt. Ze zouden graag meer gesteund worden in het leren aanvaarden dat hun kind niet meer thuis woont en in het innemen van de nieuwe rol. De relatie die de gezinshuisouders met hen aangaan is hierin belangrijk. Sommige ouders met negatieve ervaringen gaven aan dat dit mede kwam doordat zij onvoldoende werden betrokken en geïnformeerd. Dit uitte zich bijvoorbeeld in weinig contact hebben en het niet uitgenodigd worden in het gezinshuis.

Jongeren

Jongeren lijken niet echt bewust na te denken over de samenwerking tussen hun ouders en gezinshuisouders. Zij vinden het vooral belangrijk dat er 'geen ruzie is' of dat er 'niet gescholden wordt'. Ze ervaren de gezinshuisouders vaak als strenger dan hun eigen ouders. Ook vinden ze het prettig as gezinshuisouders hen praktisch helpen en emotioneel ondersteunen in het contact hebben met hun ouders. Jongeren vinden het fijn als gezinshuisouders duidelijk zijn wanneer ouders onvoorspelbaar in hun contact blijken.

Inleiding

In een gezinshuis zorgt een gezinshuisouder, vaak naast eigen gezinsleden en samen met een partner, voor een aantal in huis geplaatste kinderen. Deze gezinshuisouder is hiervoor opgeleid (Wunderink, 2017). Het gezinshuis is volgens Van Nijnatten en Noordegraaf (2016) op te vatten als een hybride setting, omdat het qua leefvorm lijkt op een pleeggezin, maar het qua doelgroep van jongeren en verwachte professionaliteit van de opvoeder meer gelijkenissen vertoont met een leefgroep. Een belangrijk oogmerk van een gezinshuis is dat een jongere langdurig kan blijven ('permanency'), wat de ontwikkeling en het welzijn ten goede komt (Van der Helm & Vandevelde, 2018). Echter, met name bij jongeren in de puberteit komen veel ongeplande uitplaatsingen voor ('breakdowns'), omdat er sprake is van escalerend probleemgedrag. Van de gezinshuisouders heeft 65% dit meegemaakt (Gardeniers & De Vries, 2012).

Hoewel de omvang van het onderzoek naar gezinshuizen nog beperkt is, geeft een verkennende studie een beeld van de verschillende redenen van deze breakdowns (Van der Vliet, 2013). Eén van de redenen hiervoor kan de relatie tussen gezinshuisouders en de ouders van de jongeren zijn. Wanneer ouders een plaatsing niet kunnen accepteren kan dit bij probleemgedrag bij een jongeren leiden (Van der Steege, 2012).

In 2014 is een onderzoek afgerond naar de voorbereiding en afstemming van uithuisplaatsing, oftewel 'matching' (De Baat, Spoelstra, Ter Meulen, Stoltenborgh, & Vinke, 2014). Ook uit dit onderzoek kwam naar voren dat toestemming van ouders voor de plaatsing van hun kind in het betreffende gezinshuis cruciaal is voor het succes van de plaatsing. Wanneer ouders echter niet mee willen werken aan de plaatsing, kan er besloten worden om tegen de zin van ouders in toch door te gaan met de matching (De Baat e.a., 2014, p. 44). Dit betekent dat gezinshuisouders te maken hebben met plaatsingen die variëren in de mate van acceptatie door de ouders. Een gezinshuisouder vertelt hierover het volgende:

> Daniël, sinds acht jaar gezinshuisouder: '"*Wat ik me wel kan herinneren dat er wel pubers uitvallen, omdat het niet lukt om ouders in eh de goede samenwerking te krijgen*" (4:1456, 27-02-2013). Daniël spreekt naar de ouders toe uit dat ze belangrijk zijn. Hij hoopt dat dit de ruimte zal geven dat ze tegen de kinderen zeggen: "*Joh, het is goed dat je bij die mensen woont*"' (4:1456, 27-02-2013) (Van de Koot & Schep, 2014, p. 33)

Het tot stand brengen van samenwerking met ouders is dus belangrijk voor het vormen van een opvoedrelatie met een jongere. Het komen tot samenwerking tussen gezinshuisouder en ouder blijkt echter niet altijd zo eenvoudig, zo gaven gezinshuisouders in eerder onderzoek aan (Van de Koot & Schep, 2014). Bovendien weten we onvoldoende wat kenmerken zijn van een goede samenwerking volgens alle betrokkenen en wat er nodig is om deze tot stand te brengen.

Bovenstaande heeft geleid tot de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat maakt een samenwerkingsrelatie tussen een gezinshuisouder en ouder constructief en onder welke voorwaarden?
2. Hoe krijgt de samenwerking gestalte en hoe wordt dat ervaren door jongere, ouders en gezinshuisouders?

Methode van onderzoek

In deze rapportage doen we verslag van de eerste fase van het onderzoeksproject 'Jouw Gezin, Mijn Zorg?'. In deze fase van onderzoek hebben we kenmerken van constructiviteit van de

samenwerkingsrelatie uit de literatuur en uit de praktijk gedestilleerd. Hiervoor hebben we de volgende stappen gezet:

- Literatuuronderzoek: als eerste hebben we een meta-etnografie gemaakt van de wetenschappelijke internationale literatuur (Weber, 2011, p. 187).
- Praktijkonderzoek: vervolgens hebben we een kwalitatieve survey uitgevoerd onder ouders, gezinshuisouders, ouders en jongeren (Mortelmans, 2013, p. 139). Dit praktijkonderzoek bestond uit: diepte-interviews met 21 biologische ouders en 20 jongeren van drie werkveldorganisaties en focusgroepen met 22 gezinshuisouders van drie werkveld-organisaties.
- Conclusies: tenslotte hebben we de uitkomsten van het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek geanalyseerd. We zijn daarbij uitgekomen op een richtinggevend codeerschema waarin we zowel de literatuur als de uitkomsten van de survey hebben geordend volgens de volgende kenmerken van constructiviteit.

Kenmerken van constructiviteit

Om de uitkomsten van ons onderzoek te kunnen ordenen en vergelijken hebben we de volgende indeling gemaakt.

1. *Voorwaarden* voor constructiviteit: wat zijn condities voor een constructieve samenwerkingsrelatie?
2. *Houding en Handelingen* die constructiviteit bevorderen: welke houdingen en welke handelingen van een gezinshuisouder en ouder maakt een samenwerkingsrelatie constructief en waarom?
3. *Vindplaatsen* van constructiviteit: in welke situaties krijgt een constructieve samenwerkingsrelatie gestalte?

Bovenstaande kenmerken komen terug in de rapportage van zowel het literatuuronderzoek als het praktijkonderzoek. In ons onderzoek is tevens duidelijk geworden dat samenwerking altijd gaat om een driehoeksrelatie waar gezinshuisouders, ouders en jongeren onderdeel van zijn. Omdat we graag meer zicht krijgen op ieders perspectief in deze driehoeksrelatie starten we de rapportage steeds met datgene wat in de literatuur of in het praktijkonderzoek wordt toegeschreven aan het perspectief van de dagelijkse opvoeders, de jongeren en de ouders.

Opbouw rapportage

Deze rapportage bestaat uit drie delen:

- Inleiding
- Deel I: Uitkomsten van het literatuuronderzoek
  - 1.1 De perspectieven van dagelijkse opvoeders, ouders en jongeren
  - 1.2 Kenmerken van constructiviteit
- Deel II: Uitkomsten van het praktijkonderzoek
  - 2.1 De perspectieven van gezinshuisouders, ouders en jongeren
  - 2.2 Kenmerken van constructiviteit
- Deel III: Conclusies

Deel I: Uitkomsten van het literatuuronderzoek

Wetenschappelijk onderzoek naar gezinshuizen staat nog in de kinderschoenen. Voor inzichten uit eerder onderzoek met betrekking tot de samenwerking van ouders en gezinshuisouders zijn we dan ook voor een groot deel aangewezen op onderzoek naar de relatie tussen ouders en pleegouders. Ook hebben we literatuur geraadpleegd over reguliere residentiële jeugdzorg. Wat daarbij opvalt is dat onderzoek waarin ouders en jongeren zijn betrokken sterk ondervertegenwoordigd is. Beide type opvoeders (in pleegzorg en in reguliere residentiële jeugdzorg) korten we in deze rapportage soms af tot 'dagelijkse opvoeders', tenzij we een van beiden specifiek bedoelen. In beide situaties hebben opvoeders te maken met ouders van een uit huis geplaatste jongere.

We bespreken nu eerst wat uit eerder onderzoek bekend is over het perspectief van de dagelijkse opvoeder, de ouder en de jongere op de samenwerking. Vervolgens wordt besproken welke kenmerken van constructiviteit uit de literatuur naar voren komen.

1.1 De perspectieven van dagelijkse opvoeders, jongeren en ouders

1.1.1 Perspectief van een dagelijkse opvoeder

De visie op de rol van de dagelijkse opvoeder is aan het verschuiven. Hudson en Levasseur (2002) vatten deze beweging samen met: van exclusieve zorg (zorg alleen voor het kind) *naar inclusieve zorg* en: van vervangende zorg (nu zorg ik voor het kind) *naar gedeelde zorg* (we zorgen samen voor jouw kind) (Hudson & Levasseur, 2002). Deze gedeelde, inclusieve zorg blijkt ook de samenwerking te verbeteren. Zo beschrijft Daamen (2015) dat, door middel van het creëren van co-ouderschap, de samenwerking tussen ouders en pleegouders verbetert**.** Aanbevolen wordt dan ook om in de pleegzorg een structuur te ontwikkelen waarin co-ouderschap tussen ouders en pleegouders wordt gestimuleerd. Ook in Nederland wordt gepleit voor een nieuw model van *ouderschap met gedeeld, ondersteunend opvoederschap* (Haans, 2017). Pleegzorg zou hulpverlening aan kind én ouders moeten zijn, waarin het kind opgroeit in twee families. Een model dat uitgaat van solidariteit en een alliantie tussen pleegouders en ouders. Pleegouders waarderen het dan ook wanneer sociaal werkers de belangen van kinderen, pleegouders en ouders meenemen in hun overwegingen, zolang het belang van de ouders niet prevaleert over dat van het kind (Austerberry, 2013).

Contact moet een kind goed doen

Hoewel de visie om alle belangen mee te nemen in de te maken overwegingen inmiddels breed gedragen wordt blijkt de uitvoering hiervan niet altijd eenvoudig. Dagelijkse opvoeders wijzen op het feit dat gedeeld, ondersteunend opvoederschap niet altijd betekent dat het kind ook daadwerkelijk fysiek bij ouders kan zijn. Ook geven zij aan dat die fysieke nabijheid niet altijd wenselijk is, ook wanneer ouders en/of het kind dit wel graag zouden willen. Uit de analyse van verschillende studies blijkt dat contact tussen het kind en de ouders ook problematisch kan zijn en kan zorgen voor veel ontregeling (Moyers e.a., 2006; Salas Martínez, Fuentes, Bernedo, & García-Martín, 2016). Contact dat slecht is, blijft vaak slecht en onbetrouwbaar en slecht contact heeft een grote invloed op de jongeren en de stabiliteit van de plaatsing, terwijl dit bij afwezigheid van contact niet altijd het geval is (Moyers, Farmer, & Lipscombe, 2006). Verder lijkt de beleving die een kind van de relatie met zijn/haar ouders heeft beïnvloed te worden door de kwaliteit van de interactie tijdens het contact (Salas Martínez, Fuentes, Bernedo, & García-Martín, 2016). Sen en Broadhurst (2011) beschrijven dan ook dat pleegouders vinden dat het contact een kind goed moet doen. Ook moeten de wensen en gevoelens van beide ouders en alle kinderen (siblings) worden meegenomen.

Indien contact tussen ouders en jeugdige (nog) niet tot de mogelijkheden behoort, is het belangrijk dat de dagelijkse opvoeder in ieder geval de ouders blijft informeren hoe het met de

jeugdige gaat. Daarnaast kan de dagelijkse opvoeder met de jongere in gesprek gaan over de rol van ouders en daarbij bijvoorbeeld gebruik maken van een levenslijn, ik-boek of levensboek. Ook is het in deze situatie wenselijk om andere belangrijke personen in het netwerk te betrekken bij de opvoeding. Het netwerk kan bijvoorbeeld een rol spelen bij evaluaties, activiteiten die worden ondernomen, weekendverlof en vakanties, het oplossen van problemen en kan de verbindende schakel met de ouders blijven vervullen (De Lange e.a., 2017, p.55).

Relatie als basis
De keuze voor de mate van contact lijkt vooral te zijn gebaseerd op twee uitgangspunten: redeneren vanuit het risico voor het kind of vanuit de behoeften van ouders (risk-based or needs based) (Sen, 2010 in Larkins e.a., 2015). Larkins (2015) stelt een nieuw uitgangspunt voor: relationship-based, *een op relatie gebaseerde manier om samen met alle betrokkenen af te stemmen over de aard en mate van contact*. Dit leidt tot een dynamisch proces van 'facilitating contact when this is appropriate, providing the necessary emotional support when it is not, and enabling contact to become a safe possibility wherever and whenever there is potential for change' (Larkins e.a., 2015, p.310). Dit betekent dat dagelijkse opvoeders, samen met degenen die hen ondersteunen voortdurend moeten inschatten wat er aan contact tussen het ouder en het kind passend is en dat zij hierover moeten afstemmen met alle betrokkenen.

Contextueel bewustzijn
Uit de bestudering van eerdere onderzoeken komt ook naar voren dat het belangrijk is dat dagelijkse opvoeders kennis hebben van gezinsdynamieken en daarmee voldoende contextueel bewustzijn hebben. Vooral loyaliteit is hierin een cruciaal begrip. Loyaliteit betreft de essentiële onherroepelijkheid van de familiebanden (Boszormenyi-Nagy & Krashner, 1994, p.30). Loyaliteit is preferentieel: wanneer belangen onder druk komen te staan ontstaat het gevoel dat er een keuze moet worden gemaakt: '*In wezen verdient het de voorkeur om pogingen tot het beschermen van een kind te baseren op een uitgangspunt dat plaats inruimt voor de aanwezigheid van onvergankelijke familieloyaliteit bij kinderen in plaats van een oplossing te bieden die dit basisverschijnsel negeert.*' (Boszormenyi-Nagy & Krashner, 1994, p. 423).

Ouders en pleegouders die samenwerken, geven het kind gelegenheid naar beiden loyaal te zijn. De overtuiging van pleegouders dat het pleegkind gebaat is om op te groeien met ouders in nabijheid, is dan ook een bepalende factor voor een succesvolle samenwerking (Aartsen, 2016; De Baat & Berg- le Clercq, 2013). Ook Hage en De Kruijff (2017) benoemen het belang dat gezinshuisouders aandacht hebben voor de bloedband (ook als de ouder is overleden).

In de begeleiding van jongeren is het wezenlijk om de gedragsmoeilijkheden van jongeren te verstaan vanuit relationeel perspectief (Baker, Mehta, & Chong, 2013; Debussche & Defloor, 2009). Hoogsteder en De Vriese (2004) zoomen in op het verband tussen gehechtheid en loyaliteit. Loyaliteitsconflicten zijn eerder een gegeven bij uithuisplaatsing dan een uitzondering. Hoogsteder en De Vriese (2004) betogen dat ruimte voor openlijke loyaliteit de mogelijkheid creëert voor het kunnen hechten aan dagelijkse opvoeders.

1.1.2 Perspectief van een ouder

Ouders geven aan dat een uithuisplaatsing van hun kinderen gevoelens van verdriet, machteloosheid en ongeluk geeft (Debussche & Defloor, 2009). Deze gevoelens worden volgens Nesmith en collega's (2017) vooral veroorzaakt door de situatie waarin kinderen een sterke band met pleegouders opbouwen en de kans lijkt af te nemen dat ze nog thuis zullen komen wonen. De grootste angst van ouders is dat pleegouders hun rol helemaal overnemen en ze niets meer in te brengen hebben in het leven van hun kind. Wanneer ze echter een rol kunnen blijven spelen in het leven van hun kind, nemen die gevoelens van angst af. Haans en anderen beschrijven de verlieservaring van ouders (2010). Het verlies van opvoederschap betekent vaak een verlies van perspectief: de opvoedingstaak kan als onaf worden beschouwd. Ook kan het als een verlies van zingeving worden ervaren, omdat opvoederschap

vaak als zingevend wordt gezien. Tot slot wordt het imagoverlies van ouders genoemd. Verliesverwerking wordt beïnvloed door verschillende factoren zoals de relatie van het kind met de ouder, de psychische en fysieke gesteldheid van ouders en kinderen en de sociaaleconomische situatie na de uithuisplaatsing (Haans, 2010).

Wat helpt de plaatsing verdragen?
Voor ouders is een plaatsing beter te verdragen als ze de ervaring hebben dat het kind kansen krijgt dat het thuis niet krijgt (Hage & De Kruijff, 2017; De Baat & Berg- le Clercq, 2013) en het goed heeft (Daamen, 2017). Verder is het voor ouders belangrijk:

- dat zij de ouders van hun kind kunnen blijven. Het is belangrijk dat hun positie door de dagelijkse opvoeder gerespecteerd wordt en dat met hen samengewerkt wordt en dat beslissingen zo mogelijk samen genomen worden.
- dat de rolverdeling en afspraken helder zijn. Duidelijk moet zijn wie welke rol heeft en waarom dit zo is.
- dat zij ondersteund worden hun nieuwe rol vorm te geven, waarbij oog is voor hun beperkingen en krachten (Daamen, 2017, p. 28).

Persoonlijke problematiek van ouders
Het komt voor dat ouders zelf specifieke problemen hebben die van invloed zijn op de samenwerking. Zo lijkt het dat verwaarlozende, fysiek mishandelende ouders en daders van seksueel misbruik vaker bereid zijn tot samenwerking dan ouders met mentale of psychische problemen of verslavingsproblematiek (Poirier en Simard, 2006 in Robberechts e.a., 2014). De samenwerking met ouders is lastig als zij tegenwerken, inconsistent en onbetrouwbaar zijn en de slachtofferrol aannemen. Daarnaast lijken bepaalde ouderkenmerken van invloed op de betrokkenheid bij het kind. Zo participeren moeders meer dan vaders en maakt het ook uit of ouders nog bij elkaar zijn (Daamen, 2014).

1.1.3 Perspectief van een jongere

Voor jongeren is een uithuisplaatsing een pijnlijke en traumatische ervaring. Baker, Creegan, Quinones en Rozelle (2016) beschrijven hoe sterk pleegkinderen gehecht zijn aan hun ouders. Zij verlangen sterk naar hun ouders en geven aan hen te missen, zelfs als deze ouders hen mishandeld hebben. Daarnaast is het voor jongeren vaak ingewikkeld om naast hun eigen gezin een pleeggezin te hebben en dit te integreren als een coherent geheel (Mahat-Shamir, Davidson Arad, Shilo, Adler, & Leichtentritt, 2016). Het geeft jongeren stress als hun ouders kritisch spreken over hun dagelijkse opvoeders (Chateauneuf, Turcotte, & Drapeau, 2018). Andersson noemt ook dat jongeren teleurstellingen moeten verwerken rondom de tekortkomingen van hun ouders en dat het daarbij helpt als pleegouders zich accepterend, gevoelig en ondersteunend opstellen (Andersson, 2009).

Niet alle jongeren hebben echter behoefte aan contact met hun ouders. Uit onderzoek van Steenbakkers, Grietens, Wubs en Steen (2017) blijkt bijvoorbeeld dat jongeren die seksueel misbruik hebben meegemaakt aangeven het belangrijk te vinden om hun verleden te verwerken. Hiervoor willen ze de hulp van hun pleegouders en pleegzorgbegeleiders, maar ook tijd en ruimte om hier zelf aan te werken. Contact met hun ouders is voor deze groep niet zo belangrijk. Als ze contact met hen hebben, is dit oppervlakkig en dit is voor hen voldoende.

Verschillen in beleving tussen jongeren
Uit verschillende onderzoeken waarvoor jongeren geïnterviewd worden blijkt dat jongeren op basis van hun relatie met pleegouders en ouders in te delen zijn in verschillende groepen met verschillende kenmerken. Zo onderscheiden Ellingsen, Shemmings en Størksen (2011) drie groepen jongeren:

1. De eerste en grootste groep jongeren was zeker over hun plaatsing en voelde zich verbonden met het pleeggezin en ook met hun ouders;

2. De tweede groep jongeren voelde zich sterk verbonden met hun ouders en voelde zich onzeker over de band met hun pleeggezin;
3. De derde groep jongeren had een sterke verbinding met hun pleeggezin en helemaal niet met hun ouders.

Ellinsen en anderen (2011) concluderen dat de jongeren in de tweede en derde groep de meeste aandacht nodig hebben. In een eerder onderzoek maakte Andersson (2009) onderscheid tussen jongeren die een veilige hechtingsrelatie met pleegouders hadden en jongeren die die niet hadden. De jongeren voor wie de ouders hechtingsfiguren waren, ondervonden ook vaak steun van de pleegouders als er contact was met hun ouders. De jongeren met onveilige relaties en hechtingspatronen spraken met boosheid en ambivalentie over zowel hun ouders als hun pleegfamilie (Andersson, 2009).

Leloux-Opmeer, Kuiper, Swaab en Scholte (2016) concluderen in hun onderzoek dat er weinig bekend is over individuele problematiek van gezinshuiskinderen. Het lijkt dat hechtings- en gedragsproblemen veel voorkomen. De meeste kinderen hebben ervaringen met emotionele en fysieke mishandeling. Deze kinderen zijn vaak eerst ergens anders geplaatst geweest voordat ze in een gezinshuis komen. Leloux-Opmeer en collega's (2016) stellen wel dat gezinshuiskinderen vaak zwaardere problematiek hebben dan kinderen die op een leefgroep wonen. Dit betekent dat we bij de inzichten die we uit onderzoeken naar pleegzorg halen, ons steeds moeten realiseren dat deze kinderen waarschijnlijk met minder zware problematiek te maken hebben gehad dan de kinderen in gezinshuizen.

Rekening houden met ontwikkelingsfase jongere

Een belangrijk inzicht uit eerder onderzoek is ook dat de opvattingen van jongeren sterk kunnen veranderen in korte tijd (Hedin, 2014), dit geldt ook voor de mate waarin ze pleegouders waarderen en soms zelfs spijt hebben van hun aandeel in een breakdown. In een jaar kan er veel veranderen (Hedin, 2014).

1.2 Kenmerken van constructiviteit

1.2.1 Voorwaarden voor samenwerking

Hieronder beschrijven we wat er volgens eerder onderzoek nodig is om tot samenwerking te kunnen komen. Dus datgene wat buiten de invloed van dagelijkse opvoeders en ouders ligt, maar wat wel bijdraagt aan de constructiviteit van de samenwerking. Daarbij moet worden opgemerkt dat altijd geldt dat er sprake moet zijn van maatwerk. Zo benadrukken Sen en Broadhurst (2011) dat de samenwerkingssituatie voor elk kind apart bekeken moet worden. Ook Atwool (2013) stelt dat iedere situatie uniek is en er geen vaste vuistregels kunnen zijn. De genoemden voorwaarden moeten dus ook gelezen worden als algemene richtlijnen waar van afgeweken kan worden.

Rekening houden met ouders bij matching

Bij matching is de geografische afstand tussen gezinshuis of pleeggezin en ouders van belang (Hage & De Kruijff, 2017; Poirier & Simard, 2006). Het helpt ouders als ze betrokken zijn bij de keuze van een pleeggezin (Haans, 2017). Bij de matching is ook een 'klik' tussen ouders en gezinshuis- of pleegouders van belang (De Baat & Berg- le Clercq, 2013; Haans, 2017; Hage & De Kruijff, 2017; Aartsen, 2016), zodat er een goede band kan worden opgebouwd. Daarbij moet gezegd worden dat ouders aangeven dat het contact verbetert naarmate ze langer samenwerken, ook als het in het begin als lastig wordt ervaren (Hage & De Kruijff, 2017; Larkins e.a, 2015). Het delen van waarden en normen kan ook behulpzaam zijn bij een goede start (Haans, 2017; Hage & De Kruijff, 2017; Aartsen, 2016). Grote verschillen in religieus opzicht zijn niet behulpzaam in de relatie (De Baat & Berg- le Clercq, 2013).

Betrokkenheid jongere bij plaatsing
Voor jongeren met antisociaal gedrag of psychische problematiek lijkt een plaatsing in een niet-familiair pleeggezin een minder gunstige uitwerking te hebben dan een plaatsing bij familie (Sallnas, Vinnerljung, & Kyhle Westermark, 2004). Ook Hedin, Hojer en Brunnberg (2011) laten zien dat jongeren vaak een sterkere band met pleegouders laten zien als ze deze al kenden. Quest (en anderen, 2012) concluderen dat uit de verhalen van jongeren vaak een frustratie en wantrouwen van het systeem blijkt. Als de jongeren niet begrijpen waarom ze in een pleeggezin zijn kunnen ze gedragsproblemen krijgen. Het lijkt belangrijk voor de relatie tussen jongeren en hun pleegouders, om jongeren te betrekken in de keuze voor het pleeggezin (Hedin e.a., 2011).

Plaatsing met een sibling
Uit onderzoek van Minty (1999 In: Oosterman, Schuengel, Slot, Bullens, & Doreleijers, 2007) lijkt dat plaatsing met een sibling de kans op een breakdown vermindert, al is meer onderzoek nodig om dit te bevestigen.

Roldifferentiatie
Roldifferentiatie betekent dat bij een uithuisplaatsing duidelijkheid ontstaat tussen ouders en gezinshuisouder over de verschillende rollen en de invulling daarvan. Roldifferentiatie slaagt wanneer ouders in staat zijn de rol van exclusieve opvoeders van het kind los te laten (Haans e.a., 2010). Tegelijk lukt dat wanneer er 'een gezamenlijk besef van verantwoordelijk-zijn van ouders en pleegouders is voor het kind' (Haans e.a., 2010, p.42). Het gedeelde besef van verantwoordelijk-zijn lijkt de hoeksteen te zijn voor een constructieve samenwerkingsrelatie.

Coaching voor alle betrokkenen
Uit eerder onderzoek komen diverse vormen van coaching voor zowel pleegouders, ouders en kinderen aan de orde. Pleegouders waarderen de ondersteuning van sociaal werkers bij het onderhouden van contact met ouders. Sociaal werkers kunnen pleegouders begeleiden in de omgang, gezamenlijke ontmoeting en contact stimuleren en bij problemen zelf bemiddelen of de (gezins)voogd dit laten doen (De Baat, Van den Bergh, & De Lange, 2015). Pleegouders die zich niet ondersteund voelen, ervaren twee keer zoveel problemen als pleegouders die wel steun ervaren van sociaal werkers (Austerberry, 2013). De steun kan op verschillende manieren gegeven worden: van training, supervisie tot intervisie (Austersberry, 2013). Concreet geven pleegouders aan ondersteuning nodig te hebben bij hoe ze met negatieve reacties op bezoeken moeten omgaan (Browne & Moloney, 2002). Ook kan een extra training nodig zijn die past bij ouders met specifieke problematiek, zoals een verstandelijke beperking, verslaving of psychiatrische aandoeningen (Hage & De Kruijff, 2017; Nesmith e.a., 2017).

Begeleiding van ouders bij verlieservaring
Verschillende onderzoekers wijzen daarnaast nog specifiek op de noodzaak van ouderbegeleiding gericht op rouw- en verliesverwerking, het verlies van het dagelijkse opvoederschap en het verdragen van een langdurige uithuisplaatsing (De Baat & Berg- le Clercq, 2013; Haans, 2017; Daamen, 2017). Ouders waarderen daarbij ook de persoonlijke aandacht van gezinshuisouders (Hage & De Kruijff, 2017). Daarnaast is het belangrijk om na te gaan of ouders begrijpen waarom een kind niet terug naar huis kan (Haans, 2017).

Eisen aan pleegouders
Om de samenwerking met ouders een vast onderdeel te laten zijn van de taak van pleegouders stelt Haans (2017) dat werving van pleegouders meer gericht zou moeten zijn op het kunnen en willen zorg dragen voor het kind én een samenwerkingsrelatie aangaan met ouders. Aandachtspunten daarbij zijn: aandacht voor gedeeld opvoederschap, vermogen van pleegouders om het kind te kunnen delen met ouders en weer los te kunnen laten, compassie met ouders en erkenning voor hun unieke, niet

overdraagbare rol als ouders en vermogen om op respectvolle wijze conflicten/meningsverschillen te kunnen hanteren (Haans, 2017).

Heldere afspraken bij aanvang samenwerking
Bij de start van de samenwerking vinden ouders het van belang dat er duidelijke afspraken worden gemaakt, zodat ze weten waar ze aan toe zijn. Juist aan het begin zijn duidelijke afspraken belangrijk, zoals de bezoekregeling (Hage & De Kruijff, 2017). De invulling ervan kan verschillen, zo lang het maar 'op maat' is (Atwool, 2013; Daamen, 2014; Hage & De Kruijff, 2017; Sen & Broadhurst, 2011). Ook is het behulpzaam als verwachtingen over het bezoek helder zijn afgesproken (Nesmith e.a., 2017). Daarnaast is het van belang dat de bedoelingen van contact helder zijn. Als ouders een terugplaatsing verwachten kan dit problematisch worden in samenwerking (Weterings & van de Bergh, 2010). De gezamenlijkheid van dit soort afspraken vraagt echter ook aandacht. In 2003 lieten Barber en Delfabbro zien dat 90% van hun respondenten een contactplan hadden, maar dat in veel gevallen niet iedereen zich hierin kon vinden (Barber & Delfabbro, 2003).

Goede bezoekregeling
Baartman wijst er op (in: Haans, 2017) dat ouders een onvervreemdbaar recht hebben op contact met hun kind, zolang dat goed en veilig is voor een kind. Als dit niet het geval is, moeten extra beschermingsmaatregelen worden genomen, maar hoeft geen einde te komen aan het contact. Contact tussen ouder en kind (o.a. bezoekregeling) is daarom een kwestie van maatwerk, waarbij vooral geïnvesteerd moet worden in een goede samenwerking tussen ouders en pleegouders. Dit kan beginnen met afspraken over het bezoekpatroon. Organisaties zouden dit moeten *ondersteunen* en ook moeten *monitoren* (Hage & De Kruijff, 2017; Daamen, 2017; Nesmith e.a., 2017).

1.2.2 Houding en handelingen in samenwerking

Zoals hierboven uitgewerkt is het van belang dat pleegouders, en dus ook gezinshuisouders, de ouders van jongeren in eerste instantie niet als een obstakel zien, maar als hun partners in de opvoeding van de jongere die bij hen woont. Hieronder werken we verder uit waar een dergelijke basishouding van de dagelijkse opvoeder volgens de literatuur uit zou moeten bestaan en welke handelingen daarbij horen.

Niet-oordelende en realistische houding
De Baat en anderen noemen de volgende houdingen als belangrijk in contacten met ouders: niet oordelen en niet streven naar perfectie (De Baat e.a, 2015). Dit wordt zichtbaar in de volgende handelingen: positief, maar wel realistisch, spreken over de ouders in bijzijn van het kind, maar ook oog hebben voor belangrijke gebeurtenissen in de familie van het kind, sensitief zijn voor de cultuur waar het kind vandaan komt en faciliteren dat een ouder bij gesprekken op school of artsen aanwezig kan zijn.

Empathische houding
In recent onderzoek vertellen pleegouders hoe empathie hen helpt om met ouders tot een goede samenwerking te komen of zelfs tot gezamenlijk opvoederschap (Geiger, Piel, Lietz, & Julien; Chinn, 2016). Het is dus belangrijk dat dagelijkse opvoeders ouders zien als mensen die fouten hebben gemaakt, maar dat zij ook proberen om oog te hebben voor intergenerationele problematiek van bijvoorbeeld misbruik. Deze opvoeders proberen, hoe ingewikkeld ook, het gedrag te scheiden van iemands mens-zijn (Geiger e.a., 2016, Haans, 2017, Noordegraaf, 2015; Nesmith e.a., 2017). Nesmith en anderen (2017) concluderen dat pleegouders die hebben geprobeerd zich in te leven hoe het is als iemand anders je kinderen opvoedt, in staat waren om met meer compassie te reageren op beschuldigingen en woede van ouders. Ze vatten het gedrag van ouders minder persoonlijk op en reageren minder defensief.

Accepterende en respecterende houding
Er zijn verschillende houdingen van pleegouders die ouders kunnen helpen om een uithuisplaatsing te verdragen. Het helpt als zij geen veroordelende houding, maar een accepterende houding hebben. Pleegouders die dit lukt zijn in staat lastig gedrag van ouders te hanteren en zelfs ouders bij te staan in de relatie met hun kind (Daamen, 2014). Het woord 'respect' valt ook regelmatig, want ouders willen gerespecteerd worden, ook in hun ouderrol (Haans, 2017). Hage en De Kruijf (2017) noemen het voorbeeld van een ouder die het fijn vindt dat gezinshuisouders niet de nieuwe ouders willen worden, wat eerder wel ervaren was met pleegouders. De Baat en Berg- le Clercq (2013) spreken van wederzijdse acceptatie.

Gelijkwaardige grondhouding
Ouders vinden het prettig om gelijkwaardigheid te ervaren (Haans, 2017). Het is belangrijk te weten dat zij ertoe doen. De oudergerichte grondhouding missen ze vaak (Haans, 2017). Aartsen geeft aan dat een ouder het belangrijk vindt om gelijkwaardigheid te ervaren in het contact en zich serieus genomen voelt als er naar zijn mening en advies wordt gevraagd (De Baat & Berg- le Clercq, 2013; Hage & De Kruijff, 2017). Ook is het prettig als de pleegouder eerlijk is en zelf fouten kan toegeven. Een ouder durft dan kritisch te zijn zonder dat de relatie eronder lijdt (Aartsen, 2016). Zeer schadelijk voor het contact is het schenden van vertrouwelijkheid (De Baat & Berg- le Clercq, 2013).

Positief verwachtende houding
Ook is een positief verwachtende houding van belang. Wanneer dagelijkse opvoeders veel van de samenwerking verwachten en dit uitspreken, is de kans groot dat ouders dan ook meer betrokken zijn bij de relatie (Daamen, 2017) Dit geldt ook voor verwachtingen van bezoek (Nesmith, 2017).

Open en inclusieve houding
Een belangrijk aspect dat steeds naar voren komt uit (retrospectieve) onderzoeken onder jongeren die in een pleeggezin wonen is dat een 'inclusieve' en open houding van de pleegouders ten opzichte van de biologische ouders erg belangrijk is. Pleegouders doen dan moeite om contact met andere familieleden te onderhouden als het contact met ouders er niet is; ze luisteren naar de teleurstellingen in het contact; helpen het kind om zich te verzoenen met hun achtergrond en onderhouden contact als het kind weer teruggeplaatst wordt en zijn verwelkomend als het kind weer een plek nodig heeft. Het bevordert het gevoel van veiligheid en de stabiliteit van de plaatsing (Moyers et al, 2006; Andersson, 2009). De open houding naar andere familieleden, zoals grootouders of siblings, kan heel waardevol zijn voor een jongere. Als een jongere kan praten met een familielid over familiemoeilijkheden heeft dit een positief effect op de plaatsing. Vaak is dit een grootmoeder van moeders kant (Moyers, Farmer, & Lipscombe, 2006).

Power sharing
Dagelijkse opvoeders die een grondhouding hebben zoals in de vorige alinea geschetst, zijn ook in staat om de macht die bij het opvoederschap hoort te delen met ouders (Nesmith et al, 2017). Dit betekent dat zij ouders betrokkenheid en inspraak geven bij belangrijke beslissingen in het leven van hun kind en dat dit wordt gewaardeerd (De Baat & Berg- le Clercq, 2013; Hage & De Kruijff, 2017; Larkins, e.a, 2015).

Open en laagdrempelige communicatie
Ouders waarderen overleg tussen hen en de gezinshuisouders zeer (Hage & De Kruijff, 2017). Het helpt ouders als de communicatie open, duidelijk, laagdrempelig en transparant is, zodat alles besproken kan worden (Aartsen, 2016; De Baat & Berg- le Clercq, 2013; Haans, 2017; Hage & De Kruijff, 2017). Ook snelheid en flexibiliteit van dagelijkse opvoeders worden door ouders gewaardeerd (Larkins et al., 2015). Uit twee onderzoeken onder jongeren kwam naar voren dat jongeren goede en open communicatie onmisbaar vinden voor een goede band (Mahat-Shamir, Davidson, Arad, Shilo, Adler, &

Leichtentritt, 2016; Hedin, 2014). Opvallend is dat jongeren aangeven dat in een relatie van vertrouwen mensen het ook oneens kunnen zijn of ruzie maken. Dit symboliseert in hun ogen een veilige omgeving waar je voor jezelf op mag komen en toch bij elkaar blijft horen (Mahat-Shamir et al, 2016).

Informatie is prettig
Ouders willen heel graag weten hoe het met hun kind gaat (Daamen, 2017, Larkins e.a., 2015).

Waarderen van praktische hulp
Het is daarbij helemaal prettig voor ouders als ze naast informatie en emotionele steun hulp krijgen bij praktische zaken van ontmoeten, zoals reiskostenvergoeding of een fijne ontmoetingsplek (Larkins et al., 2015).

Verdraagzame en accepterende houding van ouders
Omgekeerd helpt het als ouders de plaatsing zo mogelijk kunnen accepteren en/of verdragen en pleegouders kunnen erkennen als opvoeders van hun kind. Daarnaast is het behulpzaam als ouders bereid zijn om te leren van elementen van een succesvolle aanpak van pleegouders (Daamen, 2017). Het zou kortom vruchtbaar zijn als ouders zouden kunnen komen tot een zekere mate van verdragen/ accepteren en een lerende houding hebben.

De grondlegger van de gehechtsheidstheorie, John Bowlby, merkte hier al over op in 1965: 'The records of all agencies are full of evidence of the difficulties created for children in long-term care by their parents' inability to permit them to settle in a foster-home and feel part of it… The children are left in a turmoil of conflicting loyalties. The most difficult cases of disturbed foster-children were those whose parents remained in a conflict of feeling about placement and "carried on an active but irregular connection with the child"' (1965, p. 141 in Browne & Moloney, 2002). Met andere woorden: ouders die hun kinderen in emotioneel opzicht toestemming geven om te mogen settelen in een pleeggezin, een leefgroep of een gezinshuis dragen hiermee bij aan de constructiviteit van de samenwerking met de dagelijkse opvoeder.

Jongeren geven ook zelf aan dat het hen helpt als ze van hun ouders als het ware toestemming hebben om in een pleeggezin of gezinshuis zich thuis te mogen voelen (Koisti-Auer, 2002, in De Baat & Berg- le Clercq, 2013).

1.2.3 Vindplaatsen van samenwerking

We weten nu wat er vanuit eerder onderzoek wordt aangegeven over voorwaarden voor het kunnen komen tot een constructieve samenwerkingsrelatie. Ook hebben we besproken welke houding en handelingen dagelijkse opvoeders en ouders helpen om die samenwerkingsrelatie aan te gaan en vorm te geven. Maar wanneer ontmoeten dagelijkse opvoeders en ouders elkaar eigenlijk? Net zoals de literatuur een beperkt zicht geeft op het perspectief van ouders en jongeren, is de concrete uitwerking van de samenwerking ook een onderbelicht aspect van onderzoek. Hieronder werken we uit welke vindplaatsen van samenwerking worden genoemd en wat in die vindplaatsen werkzame elementen zijn.

Bezoek
Het lijkt een open deur, maar regelmatig bezoek van ouders aan hun kinderen wordt aanbevolen (Browne & Moloney, 2002). Soms komen ouders bij gezinshuisouders over de vloer en ontmoeten elkaar in een gezinshuis. Ouders hebben vaste contactmomenten die variëren van dagelijks tot wekelijks. Eens per jaar zijn ouders aanwezig bij een behandelplan- of netwerkbespreking (Hage & De Kruijff, 2017). Pleegouders kunnen ouders ontvangen in hun gezin, zo stellen Nederlandse onderzoekers (De Baat, Van den Bergh, & De Lange, 2015).

Belangrijke momenten in het leven van het kind
De Baat en anderen stellen eveneens dat pleegouders ouders kunnen betrekken bij belangrijke momenten in het leven van een kind of het maken van een levensverhaal (De Baat, Van den Bergh, & De Lange, 2015). Daarnaast noemt Daamen (2017) belangrijke momenten voor kind en ouder: verjaardagen, ziekte, schooluitvoeringen.

Betrokkenheid bij school, kleding en medische zaken
Ouders zijn graag betrokken bij kleine en grote opvoedingszaken (Haans, 2017; Hage & De Kruijff, 2017; Aartsen, 2016). Als ouders hier niet bij betrokken worden dan ervaren ze een grote kwetsbaarheid in hun rol: 'The most prevalent way parents presented vulnerability was a loss of power over the way their children were being raised' (Nesmith e.a, 2017; 250). Hage en De Kruijff (2017) wijzen op hele praktische zaken waar ouders soms graag betrokken bij willen zijn: kleding kopen, kleedgeld, schoolcontact, regelen van medicatie en medische zorg.

Ouders zichtbaar maken
Voor een ouder is het prettig als een pleegouder de verbondenheid van de ouders ondersteunt in hele concrete zaken, zoals een foto van de ouders in het huis van de pleegouders , op vader- of moederdag zorgen voor contact en het aanspreken van de ouders als 'papa' en 'mama' (Aartsen, 2016).

Communicatie per telefoon of internet
Een andere contactsituatie is niet fysiek, maar betreft communicatie via bellen, WhatsApp en e-mail, online dossier of facebookgroep. Hardcopy-mogelijkheden zijn een verslag of gezamenlijk schrift (Hage & De Kruijff, 2017). WhatsApp is een sneller communicatiemedium dan telefoon. Ook De Baat en anderen noemen het contact via e-mail, sms en WhatsApp (De Baat e.a., 2015). De meeste ouders die Hage en De Kruijff (2017) spraken waren tevreden, al horen sommigen liever vaak positieve berichten en zouden graag vaker bellen. Sen en Broadhurst (2011) wijzen erop dat er nog weinig bekend is over contact met ouders door nieuwe technologieën.

Deel II: Uitkomsten van het praktijkonderzoek

In het praktijkonderzoek is de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouder en ouder met het oog op de jongere onderzocht vanuit alle betrokkenen, namelijk de jongeren, ouders en gezinshuisouders. Op die manier hebben alle betrokkenen kunnen vertellen hoe zij de samenwerkingsrelatie ervaren en bezien we de samenwerking vanuit drie perspectieven.

In dit gedeelte bespreken we de resultaten van het praktijkonderzoek onder 20 jongeren (8 jongens en 12 meisjes, met een gemiddelde leeftijd van 16,05 jaar. De jongeren wonen tussen de 9 maanden en 12 jaar in een gezinshuis, met een gemiddelde van 4,96 jaar), 21 ouders (waarvan 2 vader, 2 echtparen en 15 moeders), 22 gezinshuisouders (13 gezinshuismoeders en 9 gezinshuisvaders).

Belangrijkste criteria om mee te kunnen doen aan dit onderzoek waren: 1) het betreft de samenwerking rondom een jongere in de leeftijd van 10 tot 20 jaar ('tieners') en 2) er is enige mate van contact met tenminste een van beide ouders. Daarnaast moest het een plaatsing betreffen met een langdurig perspectief waarbij zowel vrijwillige als gedwongen plaatsingen zijn geïncludeerd.

Er zijn diepte-interviews met ouders en jongeren gehouden met een semigestructureerde interviewleidraad. Met vertegenwoordigers van de organisaties zijn de vragenlijsten besproken en aangescherpt, om in taalgebruik zo veel mogelijk aan te sluiten bij de respondenten. Daarbij is de samenwerkingsrelatie steeds gevisualiseerd met behulp van een driehoek, gezinshuisouder-jongere-ouder, waarin de geïnterviewde een plaats had. Op die manier bleef steeds duidelijk waar het interview over moest gaan, namelijk de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouder en ouder ten behoeve van de jongere. De gezinshuisouders zijn geïnterviewd in focusgroepen, zodat zij elkaars opvattingen en ervaringen konden bevestigen, bekritiseren, aanscherpen of aanvullen.

De 63 respondenten zijn geworven in de periode van juni tot september 2017 door vertegenwoordigers van de organisaties Intermetzo, Leger des Heils en Gezinshuis.com. Er is in elke organisatie een algemene oproep gedaan onder jongeren, ouders en gezinshuisouders voor deelname. Mogelijk reageerden hierop de respondenten die positieve ervaringen met samenwerken hebben, wat tot een positiever beeld van samenwerken kan leiden dan in werkelijkheid het geval is (selection bias). Daarnaast zijn respondenten actief benaderd toen de algemene oproepen niet voldoende respondenten opleverden. Op die wijze zijn mogelijk ook respondenten overgehaald om mee te doen die aarzelden omdat hun ervaringen niet per se positief waren. Uiteindelijk werd het beoogde aantal bereikt en is de werving stopgezet. Ten slotte kan sociale wenselijkheid en een gevoel van afhankelijkheid een rol hebben gespeeld bij de respondenten waardoor ze wellicht niet altijd de vrijheid namen om zich kritisch uit te laten.

In dit verslag wordt gesproken over gezinshuisouders en ouders in meervoud. Echter, soms is er sprake van een gezinshuisouder of een ouder. We bespreken datgene wat is opgevallen in de perspectieven van gezinshuisouders, ouders en jongeren en presenteren daarna de kenmerken van constructieve samenwerkingsrelaties volgens onze respondenten.

2.1 De perspectieven van dagelijkse opvoeders, jongeren en ouders

2.1.1 Perspectief van gezinshuisouders

Gezinshuisouders geven expliciet aan dat zij de ouders respecteren, als zijnde de ouders van het kind. Zij willen deze plaats niet innemen en geven aan zich bewust te zijn van de loyaliteit van het kind naar zijn ouders. Gezinshuisouders vertellen zich ervan bewust te zijn dat ouders een onverbrekelijke band met kinderen hebben. Ook als er geen contact is met het kind blijven zij de ouders. Gezinshuisouders geven aan 'tijdelijk' voor het kind te zorgen. Soms vinden de gezinshuisouders het samenwerken met ouders bijna nog een lastiger opgave dan de opvoeding van de kinderen.

Voor een goede samenwerking vinden gezinshuisouders het belangrijk dat ouders instemmen met de plaatsing en bij voorkeur hun kinderen expliciet toestemming geven om te mogen aarden in

het gezinshuis. Instemming van ouders is cruciaal voor een goed verloop van de plaatsing. Daarbij realiseren zij zich dat het voor ouders een proces kan zijn waarin zij hier naar toegroeien. Bij voorkeur maken zij in een vroeg stadium van de plaatsing, liefst meteen bij aanvang, afspraken over praktische zaken zoals bezoek en momenten van contact. Gezinshuisouders zijn gericht op samenwerking hierin. Dit begint bij het onderhouden van goed contact met ouders. Gezinshuisouders proberen dit door laagdrempelig berichtjes te sturen, bijvoorbeeld via WhatsApp. Zij zijn zich er van bewust dat ze het vertrouwen van ouders moeten winnen en dat dit tijd kost. Ze proberen vertrouwen te laten groeien door 'betrouwbaar te zijn in kleine dingen', zoals een gezinshuisouder aangaf, maar vooral door ouders te betrekken bij het leven van hun kind.

Daarnaast geven gezinshuisouders voorbeelden van momenten waarin ze moeten afbakenen, soms al vroeg in de samenwerking een grens moeten trekken of juist initiatief nemen om contact tot stand te brengen tussen kinderen en hun ouders. Een gezinshuisouder vertelt over een vader, die tijdens een feestje waar zijn kind bij was, met een ongeladen pistool rondliep. Door deze en andere incidenten was besloten om dit kind geheim te plaatsen in het gezinshuis. Voor de gezinshuisouder ging dit echter in tegen zijn wens om juist samen te kunnen werken met ouders. De gezinshuisouder vertelt dat hij de gegevens van de vader heeft opgevraagd, hem heeft opgebeld en geconfronteerd met dit incident, waarna een geheime plaatsing werd afgewend:

> *'"Joh, luister, dit en dit is er gebeurd, heb ik gehoord. De bedoeling is dat ik voor jouw zoon gaat zorgen. En ik wil een ontmoeting met jou"'.* Vervolgens spraken ze af in de McDonald's. … De gezinshuisvader vervolgt: '*En ik heb aan de telefoon nog uitgelegd dat hij bij mij altijd welkom is, maar als hij bij mij één keer flikt dat hij met zo'n geintje komt, dan stuur ik de hond op hem af. En wij zaten in de McDonald's te wachten en hij stapt uit met een witte roos: "Wat fijn dat je voor mijn zoon gaat zorgen."'* (Gezinshuisouder, 2017, 7:26).

Ook zijn ouders soms geneigd in een ontmoeting veel tijd te vragen voor hun eigen problemen of moeilijkheden, is de ervaring van een aantal gezinshuisouders. Het kind verdwijnt dan soms letterlijk uit beeld. Gezinshuisouders proberen dan weer het kind centraal te stellen.

Gezinshuisouders proberen zich in te leven in ouders en hun erkenning te geven voor hun verdriet en moeilijkheden in het leven. Sommige gezinshuisouders geven aan ouders juist een stem te willen geven, omdat ze vaak een moeizaam leven achter de rug hebben waarin ze weinig gehoord zijn. Zij constateren wel dat er te weinig begeleiding voor ouders is en dat zij ouders hierin niet kunnen geven wat zij nodig hebben. Er lijkt dus een spanningsveld te zijn tussen enerzijds het werken aan een goede verstandhouding in de samenwerking en het afbakenen van verantwoordelijkheid anderzijds. Gezinshuisouders pleiten voor meer steun aan ouders om het verlies om te kunnen gaan en ze te ondersteunen in de nieuwe situatie.

2.1.2 Perspectief van ouders

Ouders beschrijven hun ervaringen met en opvattingen over de samenwerking op een meer precieze en gedetailleerde manier dan jongeren en gezinshuisouders dat doen. Zo geven zij steeds veel en hele concrete voorbeelden. Voor ouders is de uithuisplaatsing van een kind een welhaast traumatiserende gebeurtenis.

Ondersteuning na uithuisplaatsing

Ouders geven expliciet aan ondersteuning nodig te hebben om de uithuisplaatsing te verwerken . Zij spreken over hun schuldgevoelens , maar hebben ook ervaren 'aan hun lot over te zijn gelaten' na de uithuisplaatsing van hun kind.

Een 'thuisgevoel'
Ouders zien graag dat hun kind opgroeit in een gezin met alles wat daarbij hoort: liefde en aandacht, andere kinderen van verschillende leeftijden, een eigen kamer, ruimte om te spelen en waar ze leren om te delen. Ze willen dat hun kinderen een plek hebben waar ze zich thuis voelen. De continuïteit van vaste opvoeders is hierbij een belangrijk aspect voor ouders:

> *'Ik zou echt zeggen van goh laat ze alsjeblieft lekker in een gezinshuis komen en dat komt overeen met thuis. Gewoon een vader en een moeder die echt voor hun zorgen en waar ze echt dag in dag uit mee te maken hebben. En ja, ik kan niet anders zeggen dat (Gezinshuisvader) en (Gezinshuismoeder) ze zo… echt ze doen alles voor de kinderen, ze nemen ze mee op vakantie, als ze iets nodig hebben dan zorgen ze dat het voor elkaar komt.' (Ouder, 2017, 9: 608)*

Invloed hebben op plaatsing
Ouders worden graag vooraf betrokken bij de keuze van een gezinshuis en willen dat er een 'klik' is tussen hen en de gezinshuisouders, en tussen de kinderen en de gezinshuisouders. Waar ouders steeds minder invloed krijgen op de opvoeding van hun kinderen, lijkt dit nog een cruciaal moment om invloed te kunnen hebben. Dit lijkt een gunstige invloed te hebben op het accepteren van de plaatsing en daarmee een goed verloop van de plaatsing. Vervolgens hopen ouders dat gezinshuisouders geduld hebben zodat zij aan de plaatsing kunnen wennen. Zij beschrijven hoe zij een dubbel gevoel kunnen hebben, waarbij ze het moeilijk vinden dat hun kind niet thuis kan wonen, maar het belangrijk vinden dat een kind zich goed ontwikkelt. Het doet ouders goed als ze merken dat de gezinshuisouder hun kind ziet, kent en goed verzorgt. Een ouder vertelt hoe fijn zij het vindt als zij ziet dat gezinshuisouders van zijn zoon houden en hem bijvoorbeeld een aai over zijn hoofd geven.

Blijvende moeite
Een aantal ouders geeft aan blijvende moeite te hebben met het gezinshuis. Eén ouder geeft aan dat er bijvoorbeeld geen zicht meer is op een thuisplaatsing. Een aantal ouders had negatieve ervaringen in de samenwerking met gezinshuisouders. Sommigen voelden zich te weinig betrokken of geïnformeerd. Soms zijn ouders op hun hoede in de communicatie, omdat ze niet willen dat door hun toedoen een plaatsing in het geding komt. Een andere ouder krijgt steeds meer moeite met de plaatsing en ziet uit naar de dag dat het kind volwassen is en evaluatiebesprekingen verleden tijd zijn.

Sleutelmomenten
Gezinshuisouders kunnen voor ouders het verschil maken door iets wat ze doen of zeggen richting de ouders. In het onderstaande voorbeeld zien we hoe een gezinshuisouder de spanning benoemt en uiteindelijk een arm om de ouder heenslaat. Dit ziet zij later als een doorbraak in het contact. Ook een andere ouder vertelt hoe ze op een kwetsbaar moment omhelsd werd door een gezinshuisouder en hoezeer dit haar raakte:

'We hadden een gesprek zonder (Dochter 1) erbij. (Gezinshuisouder 2) is fijngevoelig en of je daar nou voor openstaat, ja of nee, het maakt niet uit, maar (Gezinshuisouder 2) zegt tegen mij "voordat we verder gaan, (Ouder), wil ik eerst even die negativiteit uit je halen; oei, jongens, ik word er helemaal koud van". Dus ik had zoiets van "wat is dit hier?". Ze had wel gelijk hoor. En toen heb ik alles verteld. Ik heb tegen hen gezegd "moet je eens goed luisteren; ik baal er zo van; dit is mijn kind, ik heb het negen maanden gedragen". (Gezinshuisouder 1) heeft ook een dochter. Ik zeg "jij weet hoe pijnlijk het is om een kind te krijgen en jullie nemen alles over, alles". Ik zeg "waar ben ik dan nog, ben ik dan alleen nog maar goed om dingen te betalen?". Ik weet, ik ben maar doorgegaan en doorgegaan. Ik heb alles wat ik voelde en wat ik dacht huilend daar neergelegd. (Gezinshuisouder 1) is naar mij toe gekomen. Die heeft haar armen om mij heen gedaan en die heeft tegen mij gezegd "(Ouder), (Ouder), (Ouder)". Ze zegt "we hebben nog nooit een ouder gehad, geloof mij maar, die zich zo "bemoeit" met haar kind; dat is een les voor ons". Dat is ook wel weer fijn, want zo leren zij ook weer wat van mij. En sindsdien is het…' (Ouder, 2017, 5: 253-283)

2.1.3 Perspectief van jongeren

Voor jongeren lijkt het niet gebruikelijk te zijn om te reflecteren op de samenwerking tussen hun ouders en gezinshuisouders. Dit contact speelt ook deels buiten hun blikveld af. Zij spreken gemakkelijker over hoe ze het in het gezinshuis ervaren en wat hun gedachten zijn over de rol die de gezinshuisouders kunnen spelen in hun relatie met hun ouders.

Harmonieuze verstandhouding ouders en gezinshuisouders

Jongeren vinden het prettig als de verstandhouding tussen hun ouders en de gezinshuisouders harmonieus is. Als ze merken dat de gezinshuisouders aansturen op een harmonieuze en goede verstandhouding met hun ouders dan wordt dit zeer gewaardeerd. Overigens spreken jongeren niet in positieve termen, maar eerder over 'geen ruzie' of 'niet schelden'. Een jongere merkt op dat het fijn is als ze kunnen 'luisteren naar elkaar'. Zo kan een jongere het bijzonder prettig vinden als zijn gezinshuisouder 'zomaar' een appje of een foto naar zijn ouders stuurt. Ook noemt een jongere het expliciet dat haar moeder en de gezinshuismoeder een goede band hebben*: 'Maar ja, ik vind zeg maar gewoon, mijn moeder en gezinshuismoeder kunnen met elkaar lachen'* (Jongere, 2017, 1:28). Meerdere jongeren geven expliciet aan het fijn te vinden dat er geen ruzie is. Deze ogenschijnlijk eenvoudige zaken worden niet door de gezinshuisouders of ouders expliciet genoemd, maar wel door deze jongeren, omdat ze kennelijk voor hen niet vanzelfsprekend zijn.

Tegelijk zijn jongeren ook realistisch over het contact. Sommige jongeren wijzen op het belang van goed contact tussen gezinshuisouder en ouder, maar willen ook niet dat ze vrienden worden. Zo zegt een jongere*: 'Ja, het gaat wel goed zo. Ook weer niet dat ze te veel contact hebben, ook weer niet dat ze bijna geen contact hebben, maar gewoon wel goed'* (Jongere, 2017, 6:7). Daarnaast waarderen jongeren het als ouders en gezinshuisouders regels onderling afstemmen. Hierbij valt te denken aan: bord leegeten, wisselen van sportclub of telefoongebruik. Ze ervaren daarbij gezinshuisouders als strenger dan hun eigen ouders.

Goodwill door contact met ouders te stimuleren

Meerdere jongeren geven aan dat ze het prettig vinden als gezinshuisouders het contact met hun ouders ondersteunen of mogelijk maken. Daarnaast zijn er meerdere jongeren die aangeven dat hun gezinshuisouders het contact zelfs stimuleerden als het er nog niet of nauwelijks was. Een jongere vertelt over herstel in het contact met moeder:

> *'Ze hebben me geholpen toen ik hier kwam, toen het eerste halve jaar kon ik mijn moeder niet zien en toen gingen we opbouwen, even een kaartje sturen en toen dachten ze: de klik gaat goed tussen hun twee, dus de moeder moet hier een keer komen.'* (Jongere, 2017, 20: 23)

Een gezinshuisouder kweekt veel goodwill als hij het contact met de ouders stimuleert of de jongere aanmoedigt om contact te herstellen. De gezinshuisouder is dan niet bedreigend voor de band tussen jongere en ouder, waardoor een jongere open durft te zijn over de moeilijkheden die hij in het contact met ouders kan ervaren en daar hulp bij kan vragen.

Weten waar je aan toe bent
Jongeren waarderen het als gezinshuisouders eerlijk en duidelijk zijn, omdat ze dan weten waar ze aan toe zijn. Ook als dit betekent dat het nieuws is dat ze eigenlijk niet willen horen, wanneer bijvoorbeeld een logeerweekend niet doorgaat. Het liefst horen ze dit direct en duidelijk, zodat ze gelegenheid hebben om vragen te stellen.

Praktische ondersteuning in contact met ouders
Voor jongeren is het belangrijk om praktisch ondersteund te worden in het contact met hun ouders, om bijvoorbeeld te leren hoe met het openbaar vervoer te reizen. Jongeren waarderen het als gezinshuisouder zich inspannen door bijvoorbeeld een mailtje te sturen om afspraken te maken over het halen en brengen, de tijd van het halen en brengen of de tijden van het openbaar vervoer als de jongere zelfstandig gaat. Ook denkt een jongere er niet altijd zelf aan zijn ouder uit te nodigen voor een diplomering. Achteraf waardeert hij dan wel de attente suggestie van zijn gezinshuisouders om ze uit te nodigen:

> *'Ja. Die zeggen altijd wel van het blijven je ouders, dus het is belangrijk dat je daarmee praat, of er iets mee doet, of een keer ziet. Of het nou één keer per jaar is of één keer per maand. Ze proberen wel het contact te onderhouden.'* (Jongere, 2017, 17:2)

Emotionele ondersteuning in contact met ouders
De gezinshuisouder kan voor de jongere een stabiele factor in het leven zijn. Een jongere kan het als onredelijk ervaren als een ouder weinig betrokken is bij zijn leven, maar op cruciale momenten toch keuzes voor de jongere wil maken. Soms is het contact onvoorspelbaar. Een moeder komt bijvoorbeeld een jaar, maar vertrekt dan naar het buitenland en er is nauwelijks contact meer. Een gezinshuisouder kan dan troost en steun bieden in deze relatie. Adviezen en troost kunnen als waardevol worden gezien, zolang de houding van de gezinshuisouder richting de ouders respectvol is. Een gezinshuisouder moedigde de jongere aan om zelf tegen de ouder te zeggen wat de jongere wil. Een jongere vertelt dat hij liever niet naar de bioscoop gaat met moeder, maar liever met vrienden gaat. De gezinshuisouder hielp om dit bespreekbaar te maken met moeder. Zo ondersteunt de gezinshuisouder zowel de jongere als de ouder.

Oog voor ontwikkeling van jongere
Jongeren vinden het fijn als gezinshuisouders helpen in het contact met hun ouders. Ze ervaren dat gezinshuisouders vaak meer oog voor hun ontwikkeling hebben, waar hun eigen ouders soms weinig ruimte voor hebben. Jongeren waarderen het als gezinshuisouders hun perspectief en positie serieus nemen en voor hen opkomen. Zo vond een jongere het prettig dat de gezinshuisouder haar expliciet ruimte gaf om keuzes te maken met betrekking tot religie, waar ze haar moeder als dwingend ervaarde. Daarbij was het behulpzaam dat de gezinshuismoeder wel degene was die haar gestimuleerd had om

het contact met haar moeder en andere familieleden te herstellen. Jongeren waarderen de hulp in contact met hun ouders, juist omdat ze graag een goede band met hun eigen ouders willen.

2.2 Kenmerken van constructiviteit

2.2.1 Voorwaarden voor samenwerking

In deze paragraaf geven we de voorwaarden weer die jongeren, ouders en/of gezinshuisouders van belang achten om tot een goede samenwerking te kunnen komen. Deze voorwaarden gaan dus buiten de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders om, of gaan er juist aan vooraf.

Rekening houden met ouders (en jongere) bij matching

Zowel jongeren, ouders als gezinshuisouders benadrukken het belang van een goede matching vooraf. Een goede start is essentieel voor een goede samenwerking. Ouders geven aan dat ze graag betrokken zijn bij de keuze voor het gezinshuis. In de kennismaking moet er volgens ouders sprake zijn van 'een goed gevoel' of 'klik'. Vier ouders zeggen die klik te missen met een van de gezinshuisouders. Als dat ontbreekt adviseren ouders om verder te zoeken. Een ouder adviseert andere ouders om te gaan kijken en zich af te vragen waar zij zich goed bij voelen en waar het kind zou passen. Een ouder geeft ook aan dat het kind juist geen klik ervaarde. Ook een jongere noemt dat hij tevreden is met het gezinshuis waar hij geplaatst is. Vooraf was deze jongere zelf betrokken in de matching met het gezinshuis (Jongere, 2017, 1: 21).

Eén ouder vertelt dat de samenwerking in het begin erg moeizaam liep en dat ze hard hebben moeten werken aan verbetering hiervan. Hoewel de band steeds verder groeit door hard werken, dingen uit te spreken en wederzijdse acceptatie, adviseert deze ouder om ouders verschillende keuzes in gezinshuizen voor te leggen om tot een goede matching te komen. Twee keer geven ouders aan dat een verschil in regels te maken heeft met religieuze overtuigingen. Een andere ouder was juist blij met het feit dat het kind in een christelijk gezin geplaatst werd, maar ervaart desondanks toch soms wat spanning doordat aspecten van het geloof anders beleefd worden:

> *'Ja, het is een christelijk gezin. Dus ze gaat elke zondag naar de kerk, al jaren. Dus dat moet. Weet niet hoelang, maar ze zijn op zich verder wel streng. Heel streng. Dat is op zich soms wel goed maar sommige dingen, ja, daar ben je het niet mee eens, maar ik heb het niet voor het zeggen.'* (Ouder, 2017, 10: 367).

Voor zowel ouders als gezinshuisouder is het dus belangrijk dat ouders achter de plaatsing van de jongere in het gezinshuis kunnen staan en bij de matching betrokken worden.

> *Kijk, dat kind houdt altijd die band met thuis. Hoe je het ook wendt of keert. Die loyaliteit is er gewoon. Als je dat thuisfront een soort mee kunt krijgen in: "Joh, dit is een goed plekje voor jou om te zijn", dan kan zo'n kind zich gemakkelijker geven in jouw gezin'.* (Gezinshuisouder, 2017, 9:6).

Plaatsing met sibling(s)

Ouders zouden graag zien dat broertjes en zusjes (brusjes) in hetzelfde gezinshuis wonen, zodat ze samen kunnen opgroeien. Dat blijkt niet altijd mogelijk. Soms wordt een brusje er later nog bij geplaatst in een gezinshuis. Soms zit het ene kind in een pleeggezin en een brusje in een gezinshuis.

'We hebben altijd iets gehad van kunnen ze niet thuis wonen dan het liefst bij elkaar. Dus ik vind het fijn dat dat toch wel gebeurd is.' (Ouder, 2017, 18: 104)

De meningen van jongeren zijn hierover verdeeld. De ene vindt het prettig, de ander vindt het ingewikkeld om met een brusje samen te leven.

Duidelijkheid over toekomstperspectief
Jongeren en gezinshuisouders vinden het daarnaast belangrijk dat er duidelijkheid is omtrent de plaatsing en het toekomstperspectief. Voor ouders ligt dat iets complexer. Zij willen duidelijkheid over het perspectief van de plaatsing, maar hopen tegelijkertijd vaak dat het tijdelijk is.

Samenwerking met derden
Opvallend is eveneens dat zowel jongeren als gezinshuisouders aangeven dat ook samenwerking met derden die meer op afstand staan tot het gezinshuisleven, zoals de voogd, zeer behulpzaam kan zijn in de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders. Meerdere jongeren beleven hun voogd als een verbindende schakel tussen zichzelf en de ouders. Een jongere vertelt dat het contact na het achttiende levensjaar standhield. Voor jongeren kunnen voogden fungeren als 'mediators' in het contact tussen ouders en gezinshuisouders. Gezinshuisouders kunnen eveneens de inbreng van een voogd waarderen. Deze heeft een belangrijke rol in de omgang tussen gezinshuisouders en ouders. De voogd is een beslissende derde in dat contact. Wanneer er kwesties zijn rond toestemming en gezag verwijzen gezinshuisouders naar de voogd om daar een uitspraak over te doen. Als lastige kwesties door de voogd beslist worden, belast dat de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders veel minder.

'Een voogd is er om jou te helpen en mijn voogd ging er echt altijd voor.' (Jongere, 2017, 5:16)

'Als wij merken dat het, zeg maar, ten koste gaat van een kind? Dus, dat een ouder een soort van achter onze rug om, richting het kind bepaalde boodschappen gaat verzenden, dan proberen wij vaak om even een voogd erbij te betrekken. Dat die ook even met een moeder of een vader in gesprek gaat. Of een keer met z'n allen om de tafel gaan, zodat we die neuzen weer dezelfde kant op krijgen, anders komt er ruis op de lijn. Wij proberen, zeg maar, zoveel mogelijk ouders te verontschuldigen en een soort neutraal te staan, richting hen. Als wij dan merken van: "Hé, er is spanning. Er moet een beslissing worden gemaakt, waar een ouder niet helemaal achter staat", dan proberen wij een voogd erbij te betrekken, zodat die als het ware, de bliksemafleider is - dat zeggen wij dan - en dat de oorlog tussen een moeder en een voogd gaat, in plaats van tussen ons. Dat werkt voor ons wel prettig. Kijk, een voogd heeft altijd nog het recht om die lijnen uit te zetten en dan kunnen wij ons daar ook achter verschuilen. Dat werkt voor ons wel goed.' (Gezinshuisouder, 2017, 9:16)

Tegelijk zijn er ook voorbeelden genoemd waarin de samenwerking met de voogd juist niet prettig verliep en als storend werd ervaren. Naast de voogd wordt de gedragsdeskundige genoemd als behulpzaam in het contact met ouders:

'*Ik vind wel dat de gedragsdeskundige daar een goede rol in speelt. Ik vond dat hij, zeg maar, heel goed het voor ons kon vertalen, maar ook voor de ouder het kon vertalen … Hij kon het eigenlijk heel inzichtelijk maken: "Het gaat om het kind en jullie staan nu hier en jullie staan daar en dat moet bij elkaar komen." Door zijn vertaalslag, dat heeft ook wel geholpen. In gesprek, inderdaad. Allemaal*

rond de tafel. Gedragsdeskundige erbij. Die leidt het. Dat heeft bij ons wel veel gedaan in het contact.' (Gezinshuisouder, 2017, 9: 16)

Een aantal ouders geeft aan dat een tussenpersoon de ouders uitleg kan geven en hen kan ondersteunen om tot een goede samenwerking te komen.

Moeder: 'Ja, en dan was ik het heus er niet altijd mee eens. Dat zeg ik in het begin ook dat (gezinshuisouder) en ik hadden echt een mediator nodig, want man dat ging wel eens hard tegen hard. Dat ik dacht van: wat weet jij er nou van?

Interviewer: Maar die mediator heeft daarin dus een ondersteunende rol gehad voor jullie.

Moeder: Ja, en ik denk dat het belangrijk is dat iedereen dat heeft want ouders zijn in eerste instantie heel pissig op de gezinsouders van wat weten jullie er nou van, weet je. Het is mijn kind, het is bij mij geboren en wat wil jij nou vertellen over mijn kind. Dat is hoe je in de eerste instantie je eigen voelt, maar door veel in gesprek te gaan en inderdaad die mediator heeft mij heel erg geholpen, want dat was een heel lief vrouwtje. Het ging weleens hard tegen hard hoor, (Gezinshuisouder) en ik. Daardoor leerde ik (Gezinshuisouder) ook meer respecteren, en zag ik ook wel in dat ze alleen maar het goede voor me had. Ja.' (Ouder, 2017, 2: 264-266)

Begeleiding ouders bij verlieservaring
Zowel ouders als gezinshuisouders zouden graag zien dat ouders hulp krijgen om de uithuisplaatsing te verwerken. Ruim de helft van de ouders had daarbij graag hulp gekregen. Hulp in praktische zin, zoals het regelen van kinderbijslag of belastingaangifte, maar ook ondersteuning en begeleiding bij het accepteren van de uithuisplaatsing en het verwerken van het eigen verdriet. Ze denken aan een oudercursus of ondersteuning van een professionele hulpverlener, zoals een orthopedagoog, maatschappelijk werker of gezinsvoogd. Een ouder heeft zelfs een vereniging voor ouderondersteuning opgericht. Een andere ouder heeft hierin echt een boodschap voor de jeugdzorg:

'Ik vond het zo raar, de ouders worden zo aan hun lot over gelaten. De kinderen wordt goed voor gezorgd, maar de ouders laten ze gewoon, zo van het is je eigen schuld, zoek het maar uit. Toen zeiden ze van ja jeugdzorg is voor de kinderen en niet voor de ouders. Ik vind dat ze daar wat mee moeten doen.' (Ouder, 2017, 9: 592).

Gezinshuisouders proberen gepaste zorg te hebben voor ouders, maar benadrukken dat ouders persoonlijke hulp nodig hebben bij het verlies. Zo proberen ze erkenning te geven voor het verlies, maar tegelijk zich te beperken tot het domein van het opvoederschap. Begeleiding van de ouders en hun problematiek hoort elders thuis, zo menen ze:

'Op zulke momenten gun ik ouders dat er echt iemand voor ze is. En dan geen ouderbegeleider die de bezoeken begeleidt en vertelt wat ze wel of niet mee mogen nemen (…). Maar die echt met hun praten, wat betekent het nu dat jij je kind niet meer in jouw huis hebt en komt je dat ergens bekend voor? En dit is je derde kind al. En weet ik veel wat allemaal meer is. En dat daar niemand meer over praat en over verslaglegging maakt, maar dat je daar gewoon gesprekken over… Dat je daarbij geholpen wordt. Dat je inzicht krijgt… Maar ook aangesproken wordt op het feit dat jij ouder bent

en een kind hebt. Dat je op moet houden om te denken dat jouw kind voor jou moet zorgen.' (Gezinshuisouder, 2017, 1:21).

Professionaliteit
Ook de kwaliteit van de zorg in het gezinshuis en het toezicht hierop door de instelling wordt door ouders genoemd. Eén ouder geeft aan dat verwacht dat gezinshuisouders verantwoordelijkheid nemen voor alle domeinen in het leven van het kind. Andere ouders maken zich zorgen over de hygiëne in het gezinshuis. Zij begrijpen niet dat hun kind onder die omstandigheden in een gezinshuis geplaatst is. Meerdere ouders verwachten van gezinshuisouders dat zij professioneel zijn en dat er toezicht is op de professionaliteit van gezinshuisouders. Jaarlijkse certificering en ervaring van de gezinshuisouders worden genoemd. Een ouder geeft aan dat hij de gezinshuisouder te weinig professioneel vindt:

'Je hebt opvoeden en verzorgen, zo kan ik het beter zeggen. Als, en dan heb je het in dit geval over specifieke opvoeden, hè. Dat is natuurlijk het onderscheid, maar ik vind dat het accent in het begin veelal op het verzorgen zat. Ik bedoel, gewoon water geven, eten geven, een slaapplek bieden en that's it. Maar over opvoeden en daar, ja, met een bepaalde blik op kijken, dat kunnen gezinshuisouders ook teruggeven. Ja, dat mis ik.' (Ouder, 2017, 7: 359)

Op het gebied van professionaliteit noemen gezinshuisouders het belang van zelfreflectie. Het gaat daarbij om openstaan voor feedback, naar jezelf kunnen kijken, jezelf kunnen relativeren en zaken niet persoonlijk opnemen. Zij leggen hierin een ander accent op het gebied van professionaliteit dan ouders.

Maken van een goede start bij samenwerking
Gezinshuisouders geven aan het belangrijk te vinden dat ouders langskomen in het gezinshuis, zodat gezinshuisouders en ouders elkaar beter leren kennen en de ouders sfeer kunnen proeven:

'Ja, wij vinden het zelf heel prettig als ze gewoon bij ons aan de keukentafel komen, kunnen ze gelijk sfeerproeven, kunnen ze kamer kijken, kunnen ze het verhaal aanhoren hoe ook andere het allemaal. Ten minste, hoe wij het met de andere doen. En, dan vooral in dat gesprek zeggen van: "Maar, dat zijn je ouders. Die noem jij papa en mama." En dat gesprek vindt ook plaats.'(Gezinshuisouder, 2017, 3: 18)

Voor ouders is het belangrijk als er helderheid is over de verlofregeling en dat de indicatie er tijdig is. Twee ouders geven aan dat onduidelijkheid over de plaatsing bij zowel hen als hun kind onzekerheid geeft. Ook gezinshuisouders maken graag meteen duidelijke afspraken maken met ouders omtrent allerlei praktische kwesties, zoals bezoek en bellen. Gaandeweg ontstaat er dan een samenwerking, die met vallen en opstaan gestalte krijgt. Wanneer er eerdere plaatsingen aan de gezinshuisplaatsing voorafgegaan zijn, zetten gezinshuisouders vooral in op de goede start van de plaatsing en om daarin met ouders op één lijn te komen:

'*Het gesprek beginnen we met wat zijn de voorwaarden om zeg maar zoiets te laten lukken en eigenlijk komen we aan het eind van de rit weer op terug, de neuzen moeten de goede kant opstaan, de lichten moeten op groen staan, de voorwaarden moeten goed zijn, wil een kind kunnen gedijen in een gezinshuis.'* (Gezinshuisouder, 2017, 4: 43)

2.2.2 Houding en handelingen in samenwerking

Bij houding en handelingen gaat het om de houdingen van ouders en vooral gezinshuisouders die jongeren, ouders en gezinshuisouders belangrijk achten voor een goede samenwerking. Daarbij worden ook handelingen benoemd. Omdat deze handelingen de eerder genoemde houdingen concreter maken hebben we deze erbij opgenomen. De meeste aspecten die hier aan de orde komen zijn genoemd door ouders en gezinshuisouders.

Empathische houding

Gezinshuisouders vinden het belangrijk om je in te kunnen leven in de situatie van de ouder om zo tot empathie te komen. Dat leidt tot begrip en respect. Gezinshuisouders realiseren zich: ouders zijn en blijven de ouders, ook gedurende de plaatsing en ook wanneer er mogelijk geen contact is. Gezinshuisouders geven aan dat ze dit gaandeweg hebben geleerd: hun beginmotivatie was om er voor de kinderen te zijn en ze leerden soms gaandeweg begrijpen dat ouders onverbrekelijk bij de kinderen behoren. Het is volgens gezinshuisouders belangrijk om niet te oordelen.

Respectvolle houding

Ouders willen graag het gevoel hebben dat de gezinshuisouder het belangrijk vindt om een goede relatie met hen te hebben. Ouders vinden het belangrijk dat de gezinshuisouders zich realiseren dat ze hen als ouders nodig hebben bij de opvoeding van het kind. Eén ouder benoemt expliciet dat ze zich serieus genomen en gehoord wil voelen. Zij hechten er bijvoorbeeld aan dat gezinshuisouders op een eervolle wijze over hun spreken. Een moeder legt dit uit:

> *'Als ouder is het belangrijk om onze eergevoelens te behouden. Ja, die zijn al weggeweest na al die rapportages met alle zorgen daarin en voor mij is het ook zeer traumatiserend, want ik maak me zorgen van wat nu weer (…) Is het fijn om als gezinshuisouders iets positiefs te benoemen van een kracht op te noemen van de ouder of een ouder zich belangrijk voelt. Ook om te zeggen hoe belangrijk een ouder is.'* (Ouder, 2017 ,1 : 1444-1486)

Heel concreet betekent deze respectvolle houding ook dat een ouder een plaats mag hebben in het leven van een kind en dat zij worden betrokken. Ook voor jongeren is respect voor de ouder belangrijk. Soms staat een jongere voor belangrijke keuzes omtrent school en beroep die hij bespreekt met zowel gezinshuisouder als ouder. Het kan voorkomen dat een ouder het niet eens is met de keuze die een jongere wil maken en dat de gezinshuisouder juist meer ruimte geeft. Dat is voor de jongere een lastige positie, waarbij hij het waardeert als de gezinshuisouder juist op zo'n moment respectvol blijft spreken over zijn ouders:

> *'Ze nemen de taken als moeder over, dus dat is precies hetzelfde, alleen ja, je moeder is dan toch altijd wel weer wat belangrijker, omdat het toch wel je echte moeder is en niet een vervangbaar iemand daarvoor.'* (Jongere, 2017, 9:14)

Een 'harmonieuze' houding van de gezinshuisouder en ouders

Veel jongeren geven aan dat ze het heel fijn vinden als er geen ruzie of conflict is tussen de gezinshuisouders en hun ouders. Als ze merken dat de gezinshuisouders aansturen op een vreedzame, zelfs goede verstandhouding met hun ouders dan wordt dit zeer gewaardeerd. Overigens gebruiken jongeren zelf niet het woord 'harmonieus', maar spreken zij, zoals eerder gezegd, over 'geen ruzie', 'niet schelden' of 'kunnen luisteren naar elkaar'. Een goede verstandhouding, die tot uiting komt in alledaagse handelingen wordt gewaardeerd. Een jongere vertelt dat ze het bijzonder vindt dat haar

moeder en gezinshuismoeder met elkaar kunnen lachen. Ouders hechten er, net als hun kinderen, aan om een goede verstandhouding met de gezinshuisouders te hebben, waarin humor en positiviteit een rol hebben.

> *'Dat we ook grapjes kunnen maken. Ik bedoel, als ik (naam gezinshuismoeder) aan de telefoon heb dan zitten we een uur aan de telefoon, en dan gaat het niet alleen over de dingen die minder gaan. Dat gaat ook over de dingen die goed gaan. Over de grapjes die de kinderen hebben uitgehaald bij hun of hun bij de kinderen. Ja, dat is gewoon fijn.'* (Ouder, 2017, 8: 196)

Geduldige houding
Daarbij hopen ouders op een geduldige houding van gezinshuisouders. Het kost ouders tijd om te wennen aan de nieuwe situatie. Ook jongeren noemen geduld als een belangrijke eigenschap van de gezinshuisouder bij de start van de plaatsing. Gezinshuisouders noemen dit niet.

Gezinshuisouders moeten zorg verlenen vanuit de goede intenties
Meerdere ouders geven aan dat het voor hen belangrijk is dat de gezinshuisouders voor hun kind zorgen vanuit een oprechte intentie. Er worden woorden gebruikt als: 'met passie en liefde' (Ouder, 2017, 1: 1170:1192) en 'ze vangen jouw kind op alsof het net hun eigen is, laten we eerlijk zijn' (Ouder, 2017, 3: 187). Een andere moeder zegt daar nog over: 'Het is geen zakelijke overeenkomst of zo. Dat is het niet. Ik heb bij hen van het begin af aan heel erg het gevoel gehad dat zij zich heel goed bewust zijn van wat voor kostbaars ze van mij in hun huis hebben.' (Ouder, 2017, 5: 367:379)

Open en communicatieve houding
In bijna alle interviews wordt het belang van open, eerlijke en heldere communicatie genoemd: met elkaar in gesprek gaan en blijven over (het nakomen van) afspraken, het uitwisselen van ideeën en opvattingen over de ontwikkeling van het kind en wat werkt in de opvoeding. Eén ouder geeft aan in het belang van het kind de eigen regels los te laten en zich aan te passen aan de regels van het gezinshuis. Andere ouders accepteren dat er verschillende regels zijn in het gezinshuis en thuis.

Open communicatie, waarbij alles op tafel mag komen en ouders en gezinshuisouders elkaar durven te bevragen in de wetenschap dat de ander niet boos wordt omdat het belang van het kind voorop gesteld wordt, resulteert in wederzijds respect en acceptatie, ook bij een verschil in regels en opvattingen:

> *'Dat je in ieder geval het kind vooropstelt, wat voor hem het beste is. Ik bedoel, het is heel moeilijk om je kind uit handen te geven en het door iemand anders op te laten voeden. En je moet openstaan voor… Een vertrouwensband opbouwen en openstaan. Gewoon vertellen wat jij graag wil of wat je verwacht. Je moet wel in gesprek komen. Ja. Ja. Hoe zeg ik dat? Dat niet alleen de gezinsouders tegen de ouders kunnen zeggen wat ze verwachten van de ouder, maar ook andersom en dat de gezinsouders wel beseffen dat het best wel moeilijk is voor de ouders. Maar dat in ieder geval het kind voorop staat, van allebei de kanten.'* (Ouder, 2017, 15: 223)

Bij sommige ouders is deze openheid er vanaf het begin geweest, anderen hebben hier hard aan gewerkt en weer anderen missen het nog steeds. Eén ouder geeft aan het zelf heel moeilijk te vinden om lastige zaken met de gezinshuisouder te bespreken:

> *'Nee, ik bespreek heel weinig met (gezinshuisouder), als het om afspraken gaat, dan gaat het heel makkelijk, maar als ik ergens tegenaan loop dan kan ik dat niet heel makkelijk met haar bespreken.*

Terwijl ze altijd aangeeft dat het gewoon altijd kan, en mag. Het is toch iets waarvan ik denk dat doe ik liever niet, en waarom weet ik niet, dat vind ik gewoon lastig ja.' (Ouder, 2017, 18: 132)

Daarnaast waarderen ouders het als de gezinshuisouder informatie over zichzelf met hen deelt, bijvoorbeeld over hun verleden of over wat er speelt in de privésfeer van het gezinshuis:

'*Geef een inkijkje in je eigen leven en gebeurt daar wat in de privésfeer, wat ook van belang is voor dit kind/deze jongere. Meld dat dan zeker ook de ouders. Zodat je daar ook samen over kan praten. Wat heel belangrijk is. Want wat ik ook benoemde, dat overlijden van die opa in dat pleeggezin, wij hebben nooit dat verdriet met (Zoon 1) kunnen delen. Terwijl dat wel een hele belangrijke is.'* (Ouder, 2017, 6: 383)

Gastvrije houding
Ook gastvrijheid wordt een gewenste eigenschap van gezinshuisouders genoemd. Soms geven ouders aan dat ze gastvrijheid missen, bijvoorbeeld als ze hun kind terugbrengen in het gezinshuis. Als tip wordt gegeven om ouders uit te nodigen voor een gezellige avond of bijvoorbeeld bij de verjaardag of Sinterklaas. Andere ouders voelen zich juist thuis in het gezinshuis. Ook gezinshuisouders vinden het belangrijk om gastvrij te zijn en ouders uit te nodigen om een bak koffie te drinken. Daarbij proberen sommige gezinshuisouders uit te gaan 'van het positieve'. Sommige gezinshuisouders benadrukken in het verlengde van de gastvrijheid dat ze ouders als gelijkwaardig zien en daarom het vanzelfsprekend vinden om ze in het gezinshuis te ontvangen, ondanks het feit dat de verantwoordelijkheden in de opvoeding verschillen.

Willen delen van verantwoordelijkheid en zorg
Ouders geven aan dat ze het belangrijk vinden om één lijn te trekken met de gezinshuisouders als het gaat om opvoedingskwesties. Vanuit een open en eerlijke communicatie kunnen ouders en gezinshuisouders één lijn trekken richting het kind. Hiermee stralen ze eenheid uit naar het kind en proberen ze te voorkomen dat ze tegen elkaar worden uitgespeeld. Jongeren vinden het ook prettig als ouders en gezinshuisouders regels met elkaar afstemmen. Een ouder zegt hierover:

'Zodat we ook op één lijn staan, want dat vind ik heel belangrijk voor een kind. Dat wij achter elkaar staan de gezinshuisouder en ik. Want het blijven kinderen, dus die proberen alles uit.' (Ouder, 2017, 1: 279-283)

Ook wordt het delen van de verantwoordelijkheid en zorg genoemd. Eén ouder uit de wens om bij ziekte voor het kind te mogen zorgen. Door een andere ouder wordt het belang genoemd om de gezamenlijke krachten te bundelden ten behoeve van het kind. De ouder weet zich eindverantwoordelijk voor het kind, maar voelt zich gesteund door de gezinshuisouders. Een andere ouder mist juist die gedeelde verantwoordelijkheid en heeft het gevoel als ouder alleen betrokken te worden als er problemen zijn.

Geïnteresseerde houding
Ouders vinden het belangrijk dat de gezinshuisouders interesse tonen in hen als ouder en betrokken zijn op de omgeving van het kind. In één interview benoemen ouders dat ze nieuwgierigheid van de gezinshuisouders naar hen als ouders missen.

Kindgerichte houding van ouders en gezinshuisouders
Ouders wijzen erop dat, hoewel een ouder veel gevoelens kan hebben bij de plaatsing, het belang van het kind voor ogen moet worden gehouden. Een moeder vertelt dat ze probeert te denken *'Wat is goed voor hem/haar?'*. Ze noemt dit in een adem met het accepteren van de plaatsing. Zoals eerder gezegd kan er een ouder er beter in slagen om het belang van kind te zien, als het meer weet van het kind en ziet dat de plaatsing het kind goed doet. Ouders vinden dat ze, omwille van hun kind, hun boosheid over de uithuisplaatsing niet op hun kind of op de gezinshuisouders moeten richten. Gezinshuisouders wijzen er ook op dat het kind voorrang heeft in de samenwerking.

> *'Als er een basaal afstemming is, jij bent de ouder ik ben degene die dagelijks voor jouw kind zorgt. Als die afstemming er is, dan kan je prima het hebben over de zwemles of nieuwe BH's of de kapsels. Maar als die basale samenwerking, die basis er niet is, dan moet je er iemand tussen zetten. Zodat ouders kunnen mopperen, schelden zonder de directe opvoeders van hun kind te beschadigen. Dat gebeurt ook. En andersom, weet je, en dan is het van belang denk ik dat die kinderen kunnen opgroeien.'* (Gezinshuisouder, 2017, 1: 198)

Accepterende houding van ouders
Een lastige kwestie is die van het 'accepteren' van de uithuisplaatsing, omdat vrijwel geen ouder dit heeft gewild. Toch noemt een aantal ouders dat het uiteindelijk toch om 'accepteren' gaat. De meeste ouders vertellen dat de tijd hen heeft geholpen om de plaatsing in het gezinshuis te leren accepteren. Een aantal ouders heeft moeite met het woord accepteren en noemt het: *verdragen, er vrede mee hebben, bijna acceptatie, jezelf erbij neerleggen*. Een moeder beschrijft juist dat ze naarmate de tijd vordert meer moeite heeft met de plaatsing: *'ja, het gaat me nu te lang duren of dat je ziet van ze gaan richting volwassenheid en dan besef je echt dat je het kind zijn nooit meer terugkrijgt. Dan is het echt gewoon afgelopen'* (Ouder, 2017, 18: 138-152). Weer andere ouders spreken over (leren) loslaten. Ouders hebben steun uit hun omgeving nodig in hun verdriet en pogingen om de plaatsing te accepteren.

> *Moeder: 'En dan beetje bij beetje ga je dat loslaten. Dat gaat echt wel in jaren hoor. Gaat echt wel in jaren. Daar ben ik heel eerlijk over, maar daarna, ja, is het voor de gezinshuisouders en het kind het makkelijkste. Tuurlijk heb ik in het begin veel gehuild en veel verdriet gehad. Ook als ze weg ging, maar voor (Dochter) maakte ik het niet makkelijker. Die ging ook altijd verdrietig weg. Nou ja, daar moet je toch wel goed over nadenken van: joh, dat moeten we anders doen' (*Ouder, 2017, 11: 516-523)

In een aantal interviews valt op dat jongeren de goede samenwerkingsrelatie van de gezinshuisouder en de ouder als een verdienste zien van de ouder, die een accepterende houding heeft ten opzichte van de gezinshuisouders. Enkele jongeren hebben weinig contact met hun ouders. Volgens de jongeren komt dit moeizame contact doordat ouders niet accepteren dat hun kind in een gezinshuis woont, terwijl zij graag goed contact hebben met hun ouders.

Een welwillende, op samenwerking gerichte houding van ouders
Over de gehele linie van de interviews valt het op dat ouders zich bereid tonen om samen te werken met de gezinshuisouders. Daarbij staat het belang van het kind voorop. Ouders benadrukken dat het voor hen cruciaal is dat er een bereidheid is om samen te werken. Sommige ouders noemen zichzelf dan ook een team met gezinshuisouders, zoals de volgende moeder:

'Het is gewoon heel belangrijk om positief te kijken en naar alle kwaliteiten en alle krachten en die gaan we ja, samen doen, samen sterk, together one. Dat is allemaal. We moeten het samen doen en dan komen we er (…) we moeten alle eilandjes vastknopen om een kind heen. (…) En zolang dat gedaan wordt, waardeer ik dat en ja en het is een geschenk. Je moet het echt zien als een geschenk, want je kan herstellen, je kan genezen.. (Ouder, 2017, 1: 1500-1546).

Een lerende houding van ouders
Ouders geven aan dat het belangrijk is dat ze de uithuisplaatsing gebruiken om aan zichzelf te werken. Daarnaast is het belangrijk dat ze leren om te vragen wat ze daarbij nodig hebben. Dit kan steun zijn in de omgeving, om zo te leren de uithuisplaatsing te accepteren en met hun situatie om te gaan. Een moeder vertelt dat ze nu geen steun meer nodig heeft, maar in het begin wel: *'Maar in het begin wel ja. Mensen die naast mij stonden die zeiden van: "(Moeder), accepteer het nou maar, het is niet anders"'* (Ouder, 2017, 4: 257-259). Alle ouders geven aan dat ze professionele steun hebben gemist na de uithuisplaatsing, wat zou helpen om over zichzelf te leren. Sommige ouders ontvingen naar eigen zeggen van niemand steun.

Een open houding van ouders
Sommige ouders wijzen erop dat ouders ook dankbaar mogen zijn dat hun kind goede zorg krijgt. De gezinshouders spannen zich immers in voor hun kind. Om die reden zouden ouders gezinshuisouders tegemoet moeten komen door een open houding te hebben en de gezinshuisouder vertrouwen te geven.

2.2.3 Vindplaatsen van samenwerking

Vindplaatsen van samenwerking gaan over die momenten waarop er contact is tussen gezinshuisouders en ouders, waarbij ze elkaar 'live' ontmoeten of contact hebben per telefoon of e-mail. Daarnaast gaat het over bepaalde onderwerpen waarover ouders en gezinshuisouders contact dienen te hebben. Over het algemeen zijn ouders specifieker in het aandragen van momenten waarop zij hun kind zien dan jongeren en gezinshuisouders. Dit zegt mogelijk iets over de betekenis van deze momenten voor ouders die hun kinderen niet dagelijks zien.

Evaluatiebespreking
Zowel jongere, ouder als gezinshuisouder meent dat de evaluatiebespreking een belangrijk moment van treffen is. Soms komen daar onuitgesproken zaken naar boven die een doorbraak kunnen betekenen in de verstandhouding. Afhankelijk van de organisatie waarbij het gezinshuis is aangesloten en het moment van de plaatsing is er een maandelijkse, tweemaandelijkse, halfjaarlijkse of jaarlijkse evaluatiebespreking. Hierin worden doelen besproken (soms zowel doelen van jongeren als van ouders), wordt afgestemd over de relatie en worden opvoedkeuzes besproken. Naast de ouders en gezinshuisouders zijn hier de voogd, behandelaar en mogelijk andere betrokkenen zoals een vertegenwoordiger van school, een gezinsbegeleider of de jongere zelf bij aanwezig.

Halen en brengen, bezoek
Ouders vinden het moment van halen en brengen belangrijk en komen heel graag binnen in het gezinshuis. Een ouder vertelt hoe pijnlijk ze het vindt om buiten te moeten wachten. Jongeren vinden het ook prettig als hun ouders even binnen mogen komen in het gezinshuis en de gezinshuisouder en ouder met elkaar spreken op zo'n moment. Gezinshuisouders noemen dit moment als een moment om even zaken af te stemmen aan de keukentafel.

Verjaardagen
Voor zowel jongeren, ouders als gezinshuisouders is de verjaardag een duidelijk moment van samenwerking en samenzijn. De meeste jongeren vieren hun verjaardag in het gezinshuis. Als de verhoudingen goed zijn, worden in veel gevallen de ouders, en soms ook andere familieleden, op de verjaardag uitgenodigd. Vooraf kan er overleg zijn over praktische zaken rondom de verjaardag. Sommige jongeren vieren het daarnaast nogmaals thuis.

Feestdagen en vakantie
Ouders en gezinshuisouders overleggen daarnaast hoe de vakanties worden ingevuld en waar de jongeren zijn met feestdagen, zoals Kerst en Sinterklaas.

School
Jongeren geven aan dat hun ouders en gezinshuisouders samenwerken als het gaat om de aanwezigheid bij gesprekken op school of een musical of diplomering. Daarnaast zijn ze zo mogelijk allebei betrokken bij de schoolkeuze. De schoolkeuze kan lastig zijn als er verschillend gedacht wordt door de verschillende partijen. De aanwezigheid van ouders of familie bij een diplomering of musical wordt gewaardeerd, zeker als een gezinshuisouder hierin helpt om de ouders uit te nodigen. Ouders geven aan dat ze betrokken worden of op de hoogte worden gehouden bij mentorgesprekken, rapporten en incidenten die zich op school hebben voorgedaan. Soms is een ouder samen met de gezinshuisouder bij gesprekken op school aanwezig:

> *'Als het echt oudergesprekken zijn voor rapport of wat dan ook, dan is bij ons echt de afspraak - weet je voor die tien minuten – als ouders daarvoor geld moeten uitgeven met openbaar vervoer te komen, is het vaak een drempel. Dan hebben we ook echt de afspraak liggen, dat doen gezinshuisvader en ik, maar als er iets bijzonders is, iets van een uitvoering of wat dan ook, dan lichten we ouders in van: "dat is er, hebben jullie zin om ook te kijken?". Dat is buiten, buiten de schoolprestatiegesprekken om, zeg maar.'* (Gezinshuisouder, 2017, 2:24)

Hobby's
Jongeren vinden het fijn als ouders sportwedstrijden bijwonen. Soms willen jongeren wisselen van sport en verschillen gezinshuisouders en ouders van mening wanneer dit mogelijk is, bijvoorbeeld pas na het seizoen. Daarnaast is er overleg over muziekles. Gezinshuisouders noemen deze momenten niet.

Telefoon, WhatsApp en e-mail
Deze momenten zijn niet voorgegeven en de frequentie verschilt. Jongeren hebben in de gaten dat hun ouders en gezinshuisouders met elkaar communiceren, zonder dat zij vaak van de (exacte) inhoud op de hoogte zijn. Zij waarderen het als dit contact harmonieus verloopt. Dit is wat zij van de samenwerking 'zien'. Zo kan een jongere het bijzonder prettig vinden als zijn gezinshuisouder 'zomaar' een appje of een foto naar zijn ouders stuurt. Veel ouders vinden het fijn om per e-mail, belcontact of WhatsApp te horen hoe het met hun kind gaat. Eén ouder benoemt dat er veel vertrouwen is, waardoor ze uitgaan van 'geen bericht is goed bericht'. Ook het doorsturen van foto's of het maken van een fotoboek wordt door ouders genoemd. Ouders ervaren het als vervelend als er geen mogelijkheid is voor contact met de gezinshuisouders buiten het bezoek (ophalen) van hun kind om. Pas achteraf horen wat er allemaal speelt rondom het kind belemmert het acceptatieproces van ouders. Ouders worden bijvoorbeeld bij incidenten of uitgebreidere kwesties soms ook op de hoogte gehouden per e-mail. Gezinshuisouders geven aan veel en graag gebruik te maken van snelle manieren van contact, zoals bellen en WhatsApp. Een voordeel van WhatsApp is dat foto's gemakkelijk gedeeld

kunnen worden en dat gebeurt volgens gezinshuisouders veelvuldig. Een gezinshuisouder geeft aan dit bewust in te zetten om contact aan te gaan en vertrouwen te winnen:

'Ja, ik merk ook dat het tussen ouder en kind, maar ook tussen mij en de ouders moet iets ontstaan en dat gaat vaak eigenlijk gewoon met een appje en even: "Regent het bij jullie ook zo?" Weet ik veel, weet je gewoon contact houden. Het moet eigenlijk heel laagdrempelig, zo van: "O ja, leuke foto die ik dan even app. Nu is hij bij de kapper geweest. Even foto even zo…." Weet je van mij uit van: "Kijk hè, leef maar mee met ons gezin, zeg maar." En dat helpt vaak aan het begin. Dus die appjes, lekker kort, even zo, even een belletje van: "we zijn bij de tandarts geweest, hoor. Alles toppie." Dat is hun manier van praten, dat is, en kort en dan klaar en even een kaartje.' (Gezinshuisouder, 2017, 2: 12)

Medische zaken
Gezinshuisouders en ouders hebben meestal contact bij ziekte, maar ook bijvoorbeeld over de tandarts. Een jongere vertelt dat ze dan extra lang bij haar ouders mag blijven en dit waardeert. Gezinshuisouders noemen 'ziekte' niet expliciet, terwijl zowel ouders als jongeren dit een belangrijk moment vinden om (betrokken) bij elkaar te zijn.

Financiële zaken
Ouders en gezinshuisouders overleggen over zakgeld, grote uitgaven, kleedgeld en bijvoorbeeld beltegoed of telefoongebruik. Sommige financiële zaken zijn echter ook van symbolische betekenis, zoals een moeder die samen met de dochter de eerste bh mag kopen.

Opvoedkeuzes
Ouders en gezinshuisouders stemmen ook af over keuzes in de opvoeding. Afhankelijk van het soort contact gebeurt dit tijdens de evaluatiebespreking, aan de keukentafel in het gezinshuis of via de voogd. Het gaat dan om keuzes omtrent: medicatiegebruik, zakgeld, een tatoeage, schoolkeuze en de toekomst van de jongere. Ouders vinden het cruciaal dat incidenten en opvoedkeuzes besproken worden. Jongeren vinden het prettig als ouders op een lijn zitten in de opvoeding en als gezinshuisouders en ouders hierover spreken.

Bijpraten over welzijn jongere
De meeste ouders hebben frequent contact met gezinshuisouders over hoe het met de jongere gaat. Dit contact kan gaan over van alles: van vakantie-invulling tot schoolresultaten. Centraal is in ieder geval het welzijn van het kind: hoe gaat het met hem of haar? Jongeren hebben in de gaten dat hun ouders contact hebben met gezinshuisouders. Zij vinden dit prettig, met name als het een harmonieus contact betreft. Gezinshuisouders vinden het ook belangrijk om met ouders hierover af te stemmen.

Opvoedcoaching
Een aantal ouders noemt dat zij de gezinshuisouder gericht vragen om hulp hoe om te gaan met hun kind. Ook kijken ouders soms de kunst van het opvoeden van de gezinshuisouder af. Zo eet een moeder regelmatig mee in het gezinshuis en kijkt dan hoe de gezinshuisouders met haar kind omgaan. Ze leert daarvan. Gezinshuisouders geven de ouders soms heel concrete handvatten. Een moeder vertelt daar over:

Moeder: 'Ze (= haar dochter) wil mijn angst zien. Ja, ik weet niet of ze dat wil, maar dat probeert ze. Het kind is niet beter gewend met mij. Bij (Gezinshuisouders) heb ik gewoon geleerd dat als zij die

vijf centimeter van mij afstaat, ik tegen haar mag zeggen "dat wil ik niet; je gaat gewoon een eindje van me af staan en dan kunnen we gewoon praten". Wil mijn dochter dat niet, dan kan ik tegen haar zeggen "weet je wat je doet, ga maar even naar boven". Dat heb ik eigenlijk nooit gedaan. Nooit. Zulke dingen. Het benoemen wat je niet fijn vindt van je eigen kind. Niet altijd maar ermee bezig zijn van… Ik was bang om haar te kwetsen, om haar kwijt te raken. Zij hebben mij ook geleerd "je raakt haar niet kwijt". Wat (Dochter) vraagt is veiligheid en wat jij nu aan het doen bent, grenzen stellen, geeft een kind veiligheid. Ik heb dat nooit begrepen. Nooit.' (Ouder, 2017, 5: 179)

Deel III: Conclusies

In deze rapportage hebben we uitgebreid de perspectieven op - en de kenmerken van een constructieve samenwerkingsrelatie besproken. Daarbij gaven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat maakt een samenwerkingsrelatie tussen een gezinshuisouder en ouder constructief en onder welke voorwaarden?
2. Hoe krijgt de samenwerking gestalte en hoe wordt dat ervaren door jongere, ouders en gezinshuisouders?

Concluderend kunnen we zeggen dat een op relatie gebaseerde houding van ouders en gezinshuisouders met daarbij passende handelingen het belangrijkste kenmerk is van een constructieve samenwerkingsrelatie. Hoe ziet een dergelijke houding er uit? Uit zowel de literatuurstudie als ons praktijkonderzoek hebben we hier het volgende over opgehaald:

Het is belangrijk dat gezinshuisouders een empathische en respectvolle houding hebben. Dit blijkt uit het hebben van open communicatielijnen met ouders en door het delen van laagdrempelige informatie met ouders. Daarnaast is het cruciaal dat gezinshuisouders verantwoordelijkheid en zorg willen delen met de ouders ('power sharing'). Over ouders wordt genoemd dat het belangrijk is dat zij de plaatsing van hun kind het gezinshuis (proberen te) accepteren. Wat niet uit de literatuur naar voren komt, maar wat nadrukkelijk uit de interviews naar voren komt als kenmerken van een op relatie en samenwerking gerichte houding is:

- Een gastvrije houding van gezinshuisouders
- Een geduldige houding van gezinshuisouders
- Dat gezinshuisouders zorg verlenen vanuit oprechte intenties
- Een geïnteresseerde houding van gezinshuisouders
- Een harmonieuze verstandhouding tussen ouders en gezinshuisouders waarbij er ook ruimte is om het met elkaar oneens te zijn
- Dat ouders en gezinshuisouders aan het belang van het kind denken
- Dat ouders een open houding hebben en vertrouwen aan de gezinshuisouders geven
- Dat ouders de uithuisplaatsing benutten om aan zichzelf te werken

Hoewel de kern van de samenwerking dus is gelegen in de basisopstelling van zowel de ouders als de gezinshuisouders zijn er een aantal belangrijke voorwaarden waaraan voldoen moet worden wil de samenwerkingsrelatie kans van slagen hebben. Zowel uit de literatuurstudie als de interviews in dit onderzoek blijkt dat de belangrijkste voorwaarden in de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders zijn:

- Dat er rekening wordt gehouden met de wensen en behoeften van ouders en jongere bij de plaatsing
- Dat jongeren zo mogelijk samen met siblings geplaatst worden
- Dat er na een uithuisplaatsing verliesbegeleiding voor ouders is
- Dat alle betrokkenen ondersteund worden in de samenwerking
- Dat gezinshuisouders professioneel zijn
- Dat er heldere afspraken over de samenwerking en het contact bij aanvang van de plaatsing worden gemaakt.

Nog expliciet vulden de ouders en gezinshuisouders in de interviews aan:

- Dat er duidelijkheid over het perspectief van de plaatsing is

Hoe de samenwerking gestalte krijgt hebben we vastgelegd door te zoeken naar vindplaatsen van samenwerking. Dit zijn de concrete momenten waarop ouders en gezinshuisouders contact met elkaar hebben. Zowel eerder onderzoek als ons onderzoek levert de volgende momenten op: bezoek, belangrijke momenten in het leven van een kind en hoogtijdagen, school, medische zaken, het aanschaffen van kleding en communicatie per telefoon of internet.

In de interviews kwam het 'zichtbaar maken van ouders' niet aan de orde. Wel vonden we een flink aantal expliciteringen en aanvullingen in de interviews over de vindplaatsen van samenwerking. Daarvan zijn de meeste van ouders en jongeren afkomstig:

- De evaluatiebespreking
- Het halen en brengen als moment van ontmoeting en afstemming
- Verjaardagen, feestdagen en vakantie
- Hobby's
- Financiën
- Opvoedkeuzes (tatoeage, schoolkeuze)
- Bijpraten over jongere
- Opvoedingscoaching door gezinshuisouder

Tenslotte de vraag hoe de samenwerking wordt ervaren door de gezinshuisouders, ouders en jongeren. Gezinshuisouders geven expliciet aan dat zij de ouders respecteren als zijnde de ouders van het kind en zijn zich bewust van de loyaliteit van het kind naar zijn ouders. Naast een relationele grondhouding hebben gezinshuisouders dus kennis (nodig) over waarom ouders belangrijk zijn voor de jongeren in hun gezinshuis en waarom samenwerking noodzakelijk is. Gezinshuisouders geven aan dat het soms moeilijk is om een evenwicht te vinden in het verdelen van hun aandacht. Bijvoorbeeld wanneer ouders geneigd zijn om in een ontmoeting veel tijd te vragen voor hun eigen problemen of moeilijkheden.

Hoe ouders de samenwerking ervaren hangt samen met hun persoonlijke problematiek. Ook blijkt uit de literatuur en uit de deelname in ons onderzoek, dat moeders in het algemeen meer betrokken blijven bij hun kind nadat het uithuisgeplaatst is dan vaders. Verder willen ouders vooral dat hun kind een plek heeft waar het zich 'thuis voelt' en waar van hun kind wordt gehouden. Zij willen graag invloed op de plaatsing en geven ook aan steun nodig te hebben bij het leren aanvaarden van het feit dat het kind niet meer thuis woont en bij het groeien in een nieuwe rol. Voor hen is het hierin belangrijk dat gezinshuisouders de relatie met hen aangaan en hen daarin durven aanspreken en ontmoeten. Dit kan tot een sleutelmoment in het contact leiden. Een aantal ouders geeft aan blijvende moeite te hebben met het gezinshuis. Sommige ouders gaven aan negatieve ervaringen te hebben met de samenwerking met gezinshuisouders doordat ze zich weinig betrokken of geïnformeerd voelden. In dat geval komen ouders niet of nauwelijks in het gezinshuis en vindt het contact voornamelijk op de stoep, op kantoor of per communicatiemiddel plaats.

Voor jongeren lijkt het niet gebruikelijk om te reflecteren op de samenwerking tussen hun ouders en gezinshuisouders. Zij vinden het vooral prettig als de verstandhouding tussen ouders en gezinshuisouders harmonieus is. Zij spreken vaak over 'niet schelden' of 'geen ruzie' in plaats van positieve termen te gebruiken. Verder ervaren jongeren de gezinshuisouders vaak als strenger dan hun eigen ouders. Meerdere jongeren geven aan dat ze het prettig vinden als gezinshuisouders hen praktisch ondersteunen in het contact met hun ouders (openbaar vervoer helpen uitzoeken, mailen om een afspraak te maken, of halen en brengen). Wanneer ouders onvoorspelbaar zijn in hun contact vinden jongeren het fijn als gezinshuisouders hier eerlijk en duidelijk over zijn. Jongeren geven aan dat zij het waarderen als gezinshuisouders hen emotionele ondersteuning geven het contact met hun ouders.

Tot slot

De visie op de rol van de dagelijkse opvoeder is aan het verschuiven: van vervangende zorg (nu zorg ik voor het kind) naar gedeelde zorg (we zorgen samen voor jouw kind). Hoewel deze visie breed wordt gedragen en opnieuw in ons onderzoek wordt bevestigd, is de uitvoering hiervan niet altijd eenvoudig. Hoe ingewikkeld samenwerking in praktijk kan zijn is in ons onderzoek maar ten dele zichtbaar geworden. We zijn ons er van bewust dat we nog maar het topje van de ijsberg hebben gevonden wat betreft de praktijk van samenwerking. Zo kunnen situaties van geheimhouding, extreme agressie of grote eigen problematiek bij ouders van invloed zijn op de mogelijkheden tot samenwerking. Daarnaast kan het ook zo zijn dat gezinshuisouders de samenwerking met ouders niet als hun primaire taak zien en daarmee minder open staan voor het ontwikkelen van een samenwerkingsrelatie met ouders.

In ons onderzoek lijkt een voorkeur te zijn ontstaan voor het zoveel mogelijk bevorderen van contact tussen jongeren en hun ouder(s). Echter, ook bij het bepalen van de mate van contact tussen jongere en ouders past een 'relatiegericht' uitgangspunt, waarbij samen met alle betrokkenen voortdurend wordt ingeschat wat passend is. Dat kan ook betekenen dat contact niet mogelijk is en dat gezinshuisouders grenzen moeten stellen. In dat geval zouden gezinshuisouders de ouders kunnen blijven informeren over hun kind, met de jongere in gesprek kunnen blijven over hun ouders en kunnen zoeken naar manieren om andere personen uit het sociale netwerk van de jongere te betrekken.

Uit dit onderzoek is duidelijk geworden dat gezinshuisouders vanuit hun professionaliteit een cruciale rol kunnen spelen in het delen van verantwoording en zorg met ouders. Wanneer ouders en gezinshuisouders erin slagen om samen vorm te geven aan het opvoederschap, kan een jongere vooruit. In ons praktijkonderzoek was er een jongen die dit treffend heeft verbeeld in een tekening van een sneeuwschuiver. Wanneer ouders en gezinshuisouders met elkaar samenwerken, en daarbij worden ondersteund door een team vormen zij een band. Als deze band soepel loopt kan de sneeuwschuiver problemen uit de weg ruimen en vooruit. Daarbij zit het kind zelf aan het stuur:

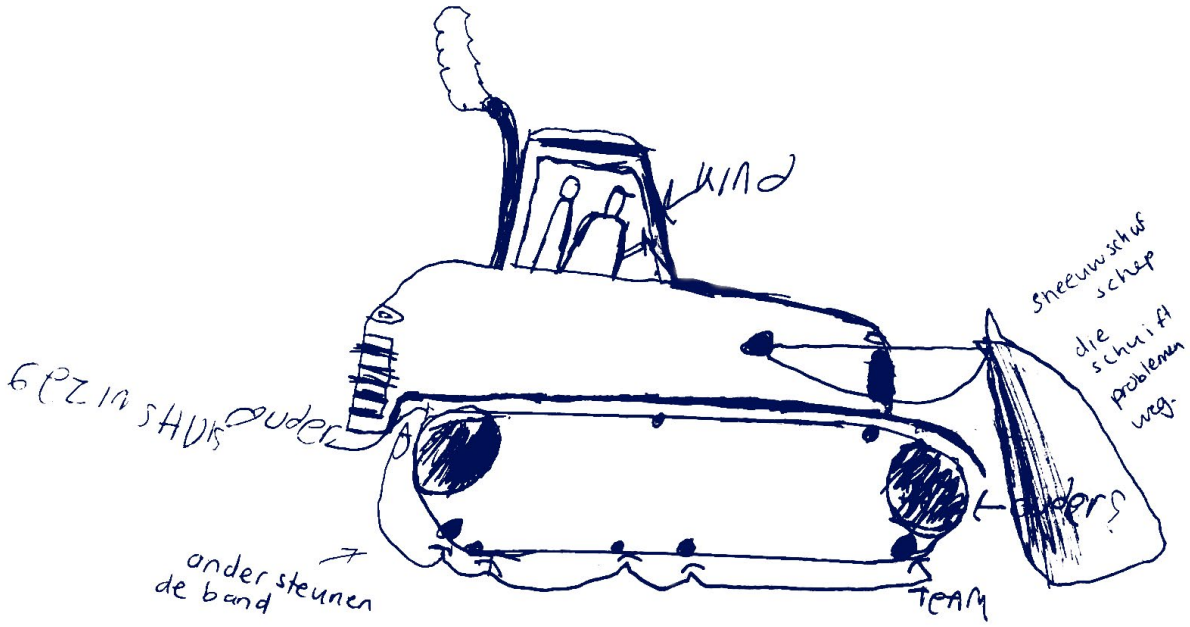

Tekening van een sneeuwschuiver, die een jongere tijdens een interview maakte: *'Want als alles soepel loopt dan kan die band ook goed draaien en dan kunnen wij weer verder gaan.'* (Jongere, 2017, 16: 740)

Literatuur

Aartsen, Y. (2016). *Samenwerking tussen ouders en pleegouders. Dat gaat wel heel ver.* (Masterthesis). Arnhem: Lindenhout.

Andersson, G. (2009). Foster children: A longitudinal study of placements and family relationships. *International Journal of Social Welfare, 18*(1), 13-26.

Atwool, N. (2013). Birth family contact for children in care: How much, how often and who with? *Child Care in Practice*, *19*(2), 181–198.

Austerberry, H., Stanley, N., Larkins, C., Ridley, J., Manthorpe, J., & Hussein, S. (2013). Foster carers and family contact: foster carers' views of social work support. *Adoption & Fostering, 37: 2*, 116-129.

Baarda, D.B., de Goede, M.P.M. & Teunissen, J. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek.* Houten: Noordhoff Uitgevers.

Baat, M. de, & Berg- le Clercq, T (2013). *Wat werkt in gezinshuizen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Baat, M. de, Spoelstra, J., Ter Meulen, G., Stoltenborgh, M., Vinke, A. (2014). *Matching van langdurig uithuisgeplaatste jeugdigen aan een pleeggezin of gezinshuis. Hoe werkt het in de praktijk?* ADOC, Nederlands Jeugdinstituut en Gezinspiratieplein.

Baat, M. de, Bergh, P van den., Lange M. de (2015). *Richtlijn / Onderbouwing Pleegzorg.* NJi, NVMW, NIP, NVPO.

Baker, A. J., Mehta, N., & Chong, J. (2013). Foster children caught in loyalty conflicts: Implications for mental health treatment providers. *The American Journal of Family Therapy*, *41*(5), 363-375.

Baker, A. J., Creegan, A., Quinones, A., & Rozelle, L. (2016). Foster children's views of their birth parents: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, *67*, 177-183.

Barber, J.G. & Delfabbro, P.H. (2003). The first four months in a new foster placement: Psychosocial adjustment, parental contact and placement disruption*. Journal of Sociology & Social Welfare, 30:* 69-85.

Boszormenyi-Nagy, I. & Krashner, B.R. (1994) *Tussen geven en nemen; Over contextuele therapie.* Haarlem: De Toorts

Browne, D., & Moloney, A. (2002). 'Contact Irregular': a qualitative analysis of the impact of visiting patterns of natural parents on foster placements. *Child and Family Social Work, 7*, 35-45.

Bowlby, J. (1965) *Child Care and the Growth of Love*. London: Penguin Books.

Chateauneuf, D., Turcotte, D., & Drapeau, S. (2018). The relationship between foster care families and birth families in a child welfare context: The determining factors. *Child & Family Social Work*, *23*(1), 71-79.

Daamen, W. (2014). Ouders, pleegouders en professionals: *Factsheet.* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Daamen, W. (2015). *Ouders, pleegouders en professionals: posities en samenwerking*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Daamen, W. (2017). *Partnerschap met ouders. Wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Debussche, L. & Defloor, L. (2009) *Een contextuele kijk op gezinsrelaties: een kwalitatief belevingsonderzoek bij adolescenten en hun ouders. De belevingen van adolescenten met gedragsproblemen en hun ouders in kaart gebracht.* Masteronderzoek. Gent: Universiteit Gent.

Ellingsen, I., Shemmings, D., & Størksen, I. (2011). The concept of 'Family' among norwegian adolescents in long-Term foster care. *Child and Adolescent Social Work Journal, 28*(4), 301-318.

Friese, S. (2012). *Qualitative Data Analysis with Atlas.ti.* Los Angeles: Sage.

Gardeniers, M., & De Vries, A. (2012). *Factsheet gezinshuizen. Gezinshuizen in Nederland; een verkenning.* De Glind: Rudolphstichting & Gezinshuis.com.

Geiger, J. M., Piel, M. H., Lietz, C. A., & Julien-Chinn, F. J. (2016). Empathy as an Essential Foundation to Successful Foster Parenting. *Journal of Child and Family Studies*, 1-9.

Haans, G., Robbroeckx, L., Hoogduin, J. & van Beem-Kloppers (2010). *Ouderbegeleiding bij roldifferentiatie.* Amsterdam: SWP.
Haans, G., (2017). *Ouderschap zonder opvoederschap*. Amsterdam, Nederland: SWP.
Hage, M., & Kruijff, E. de (2017). *Samen werken bij een vrijwillige plaatsing?! Wat werkt in de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders bij een vrijwillige plaatsing?* (Bachelorthesis). Ede: Christelijke Hogeschool Ede.
Hedin, L., Höjer, I. & Brunnberg, E. (2011). Settling into a new home as a teenager: About establishing social bonds in different types of foster families in Sweden. *Children and Youth Services Review, 33*(11), 2282-2289.
Hedin, L. (2014). A sense of belonging in a changeable everyday life - a follow-up study of young people in kinship, network, and traditional foster families. *Child & Family Social Work, 19*(2), 165-173.
Helm, P. van der & Vandevelde, S. (2018). Probleemgedrag is vaak te begrijpen. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk, 57* (1-2): 3-13.
Hoogsteder, M. en Vriese, S. de (2004). *Hechting en loyaliteit.* Amsterdam: SWP.
Hudson, P., & Levasseur, K. (2002). Supporting parents: Caring voices. *Child Welfare,* 81, 853-877
Koisti-Auer, A.L. (2000). *The many faces of placement in an SOS Children's Village.* Vienna: SOS Children's Villages Association.
Koot, D., van de & Schep, E. (2014). *Rapportage focusgroepen RAAK-project 'Professioneel ouderschap: interactionele vaardigheden in alledaagse leefsituaties in gezinshuizen'.* Ede: Lectoraat Jeugd en Gezin, Christelijke Hogeschool Ede.
Larkins, C., Ridley, J., Farrely, N., Austerberry, H., Bilson, A., Hussein, S., Manthorpe, J. & Stanley, N. (2015). Children's, Young People's and Parents' Perspectives on Contact: Findings from the Evaluation of Social Work Practices. *British Journal of Social Work, 45*: 296-312.
Lange, M. de, Addink, A., Haspels, M., Geurts, E. (2017). *Richtlijn Residentiele jeugdhulp voor jeugdhulp en jeugdbescherming.* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C. Swaab, H. & Scholte. E. (2016). Characteristics of Children in Foster Care, Family-Style Group Care, and Residential Care: A Scoping Review. *Journal of Child and Family Studies, 25*(8): 2357-2371.
Mahat-Shamir, M., Davidson Arad, B., Shilo, G., Adler, R., & Leichtentritt, R. (2016). The family in the view of Israeli adolescents in foster care. *Journal of Social Work, 1*(1), 201-221.
Minty, B. (1999). Annotation: Outcomes in long-term foster family care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 40:* 991–999.
Moyers, S., Farmer, E., & Lipscombe, J. (2006). Contact with family members and its impact on adolescents and their foster placements. *British Journal of Social Work, 36*(4), 541-560.
Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden.* Leuven: Acco.
Nesmith, A., Patton, R., Christophersen, K., & Smart, C. (2017). Promoting quality parent–child visits: the power of the parent–foster parent relationship. *Child & Family Social Work*, *22*(1), 246-255.
Nijnatten, C., van & Noordegraaf, M. (2016). Pedagogical anamnesis. How professional parents collect information from adolescents through conversation. *International Journal of Child and Family Welfare 17 (1/2)*: 27-46.
Noordegraaf, M. (2015). Uit het hart? Ouderschap na uithuisplaatsing. In: C. Gravestein & M. Aartsma (red.). *Meer dan opvoeden. Perspectieven op het werken met ouders,* pp. 209-223, Bussum: Coutinho
Oosterman M., Schuengel C., Slot N.W., Bullens R.A.R., Doreleijers, T.A.V. (2007) Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review, 29*, 53-76.
Poirier, M-A & Simard, M. (2006). Parental Involvement During the Placement of a Child in Family Foster Care: Factors Associated with the Continuation of Parental Roles. *Child Youth Care Forum 35* :277–288.

Quest, A., Fullerton, A., Geenen, S., & Powers, L. (2012). Voices of youth in foster care and special education regarding their educational experiences and transition to adulthood. *Children and Youth Services Review, 34*(9), 1604-1615.

Robberechts, M., Belenger, L. & Vanderfaeillie, J. (2014). *Samenwerken in pleegzorg: de ontwikkeling van een ondersteunend programma.* Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Salas Martínez, M., Fuentes, M., Bernedo, I., & García-Martín, M. (2016). Contact visits between foster children and their birth family: The views of foster children, foster parents and social workers. *Child & Family Social Work, 21*(4), 473-483.

Sallnäs, M., Vinnerljung, B., & Kyhle Westermark, P. (2004). Breakdown of teenage placements in Swedish foster and residential care. *Child & Family Social Work, 9*(2), 141-152.

Sen, R. (2010) 'Managing contact in Scotland for children in non-permanent out-of-home placement', *Child Abuse Review, 19*(6), 423–37.

Sen, R., & Broadhurst K. (2011). Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: a research review. *Child and Family Social Work, 16*: 298–309.

Steege, M., van der (2012). *Gezinshuizen in de jeugdzorg. De kennis verzameld en de stand van zaken*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Steenbakkers A., Grietens H., Wubs D. & Steen van der S. (2017) *Als pleegkind heb je echt wel wat te zeggen.* Rijksuniversiteit Groningen, Fonds Slachtofferhulp, Stichting Kinderpostzegels Nederland.

Vliet, E. J., van der (2013). *Redenen van uitplaatsing van kinderen uit gezinshuizen* (Masterthesis).Utrecht: Universiteit Utrecht.

Weber, M. Systematisch literatuuronderzoek en onderzoekssynthese. (2011). In J. van Aken & D. Andriessen (red.), *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek. Wetenschap met effect,* (pp. 177 - 203). Amsterdam: Boom Lemma uitgevers.

Weterings, T. & Bergh, P. van den (2010) De betekenis van de ouder voor het pleegkind. In: P. van den Bergh, & T. Weterings (red.). *Pleegzorg in perspectief; ontwikkelingen in theorie en praktijk,* pp. 83-105, Assen: Van Gorcum.

Wunderink, A. (2017). *Factsheet gezinshuizen 2016*. De Glind: Gezinspiratieplein.